

Mūsų partizaninė literatūra

VIKTORIJA SKRUPSKEYTĖ

Paskutiniu metu Amerikos spaudoje vis dažniau minima partizaninė literatūra. Ji ypač populiari universitetuose, radikaliųjų aktyvistų tarpe, kurie viena šios literatūros formų, partizaninį teatrą, laiko efektinga protesto ir rezistencijos priemone. Partizaninis teatras, guerilla theatre, paprastai susideda iš trumpo, kelių minučių vaizdelio, kuris schematiškai ir primityviai būdu parodo kurios nors valdančios grupės žiaurumą valdomiesiems, ir žiūrovą veikia ne tiek įtikinamu ar meniniu stipriu netiesybės atvaizdavimu, kiek staigiu vaizdelio įterpimu įprastinio dienos įvykių eigon. Pamokai įpusėjus, kolegijos prezidentui tarus pirmuosius mokslo metų atidarymo žodžius, staiga pasirodo niekieno nekviesti aktoriai. Jie suvaidina akimirka trunkančią propagandinę sceną ir šia staigmena žiūrovus sukrečia, suerzina, bet taip pat ne vienam suardo saugią pasitenkinimo ramybę ir išjudina pirmąsias protesto nuotaikas. Šitokio vaizdelio paskirtis yra aiškiai praktinė, propagandinė; juo norima ne tik išsakyti pasipriešinimo akciją, sugriauti įvykių stebėtojų pasyvumą; jis taip pat iš tikrųjų yra rezistencinių veiksmų. Jis, jei ne žiūrovui, tai vaizdelio autoriui ir aktoriui, tampa efektinga kova.

Šitaip suprantos partizaninės literatūros randame ir kituose kraštuose. Pvz., okupacijos metu Prancūzijoje išaugo turtinga po grindžio spauda, ne tik informaciniai ar publicistiniai straipsniai, bet taip pat vaidinimai, poezija, novelės. Savo paskirtimi ji buvo propagandinė; net ir žinomi rašytojai žodį laikė ginklu ir ne vienas jų savo kūryba siekė pasipriešinti okupantui ir tuo būdu keisti istorinių įvykių linkmę.

Kitokio pobūdžio, man atrodo, yra lietuvių partizaninė literatūra, nes ji ne tiek siekia formuoti rezistentos nusiteikimą, ir tuo būdu netiesioginiai keisti įvykių eigą, kiek greičiau išreiškia jo santykį su jį užgriuvusia situacija. Ji, man atrodo, įsiskaidina žmogaus pastangoje situaciją suprant, interpretuoti okupacijos įvykius ir, įdomu, šiuos įvykius regėti viso savo gyvenimo perspektyvoje. Todėl lietuvių partizaninė literatūra nelaukta jaučiamas gana didelis žvilgsnio platumas;

propagandinė kovos nuotaka dažnai nudyta ir tada atsisiekia palyginti plati pergyvenimų skalė, atviresni horizontai nei minėto partizaninio teatro pasipriešinimo momentas. Kartais net kyla mintis, kad lietuviui sunkiau susitelkti ties vienu savo egzistencijos aspektu, tapti tik kovotoju tik politinė būtybė. Politinės partijos linksta kultūrinės bendruomenės pusėn, o rašytojas, net ir kraštutinėse situacijose savyje regį daugiau nei rezistentą, kari. Šia prasme, tur būt, toliau nuėjus rašytojas, ne skaitytojas, kuris, manau, laukė daugiau patriotinės ir net propagandinės, čia minėto "Guerrilla theatre" prasme literatūros.

Šis žvilgsnio platumas gal ryškiausias ne egzodo literatūroje, ne dramoje ar prozoje, bet pačių partizanų lyrikoje, kuri, ypač ją palyginus su pvz., populiariausiomis prancūzų rezistentų dainomis, atrodo, iš vis turi mažą kovą atspalvio. Tiesa, viena kita šios lyrikos eilutė suskamba lyg kovon kviečiančio šauklio trimas, tačiau daugumoje rezistencinė tikrovė, okupanto ir partizanų konfliktas eilėraštin įsilieja trumpa disonansine gaida: "Panemunėse žydi krauju pažliugusių pievos". (Mykolas Viltis, "Panemunėse žydi pievos", Neparašyti laišukai, 5 psl.); ar lieka stipriai supoetinto žodžio, metaforos paslėptas. Jei prancūzų rašytojas Maurice Druon, nebijo-damas aštrių žodžių, kviečia draugus prieš žudyt — "camarades, tuez vite" — skubėk žudyt, lietuvis laisvės kovų dalyvis, lyg akimirka primiręs priešą, susitelkia ties savąja buitimi, išmatuoja sunkią savo dalį, mąstymu save jungia į šeimos ar tautos bendruomenę ir pajunta, kad jo situacija yra ne tiek arši kova, kiek begalinis, visuotinis praradimas viso to, į ką žmogus turi teisę: saulės, laisvės, žmogiskų ryšių, artimųjų, laimės.

Iš garbanotų ažuolų viršūnių Mačiau ateities slėnių laimę...
Avietynų garbanose svajojau per dienas...

Mirė visos mano pasakos, visi sapnai žieduose

(Mykolas Viltis, "Avietynai")

Šitokia partizanų lyrika savo autentišku pergyvenimu prašoka vieno istorinio laiko ribą. Nors jos autoriai buvo tampriai su istoriniais įvykiais surišti, savo poezijoje, pasivadavę asmeniniu jausmu ir, iš kitos pusės, tradicine dainos forma, pasiekė universalumo ir žodį, kuris galėjo likti tik kovos priemone, įvedė literatūron.

Jei toliau pereisime prie išei-vių rašytojų, pastebėsime truputį kitokio "platumo": veikalu, daugumoje dramų ir romanų, koncepcija, manau, siaurėja, ta prasme, kad stipriau akcentuojamas patriotinis, ar net propagandinis atspalvis, bet, iš kitos pusės, partizaninė tema rašiusiųjų sąrašas plečiasi, ilgėja. Čia randame Stasį Lauciu, Vytautą Alantą, davusį visą eilę partizaninių dramų ir romanų, Nelę Mazalaitę, Alę Rūtą, Anatolijaus Kairio trijų veiksmų dramą šviesa kuri už-

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875-1911)

Mergelė (iš Zodiako ženklų ciklo)

Čiurlionio paveikslai pasmerkti sunykimui

Kai kurie Lietuvoje apsilankę turistai sako, kad tenai turėję progos patirti, jog esama didelio susirūpinimo dėl K.M.Čiurlionio kūrinių likimo. Ne tik paveikslų spalvos baigia išblukti, bet nesulaikoma genda ir popierius. Esą bijoma, kad jau gal net nebe metas, o tik mėnesiais bereikia skaičiuoti laiką, ligi paveikslai ims visiškai byrėti... Restauruoti jau per vėlu. Vienintelis dalykas, kuriuo tuos kūrinius maždaug būtų galima išgelbėti ateitį, tai spalvines nuotraukas — reprodukcijas.

Vilniuje išleistas Čiurlionio kūrinių reprodukcijų rinkinėlis rodo, kad priemonės tenai tokios nedalykamas skurdžios ir prityrimo dar labai stings.

Dailininkai, muziejininkai ten turi nemažą pavyzdžių, kaip dailės kūrinių reprodukcijas priręgia ir išleidžia Italijoje arba Šveicarijoje (SKIRA leidykla). Jiems ten susidariusi didelė pagunda atsikviesti tokios leidyklos specialistus į Kauną ir duoti jiems daryti viską, ką dar galima, gelbs-

tint Čiurlionio kūrybą.

Deja, čia susiduriama su kliūtimis, su užtvaramis kaip kalnais. Be Maskvos leidimo svetimšalių specialistų atsikviest neįmanoma. Šiausias čekistai ir finansistai. Čekistai dėl šnipomanijos, o finansistai — gaili valiutos.

Rusuose irgi yra Čiurlionio gerbėjai. Odesoje yra net Čiurlionio klubas... Bet vargu kas iš jų pasiryžtų užtarti Čiurlionio kūrinius pas čekistus ir biurokratus. Kai kas to tikisi iš viršūninių Lietuvos komunistų, bet kol kas ir jie tokios drąsos dar neparodė, nors labai norėtų, kad visi pripažintų juos dideliais, netgi pasilaukiančiais Lietuvos patriotais... O neginčytina, kad italų ar šveicarų leidyklos šiame reikale bene vienintelė išeitis, nes jei čia kas dar gali stebuklą padaryti, tai tik jie.

Bet, matyt, lietuvių kultūros smaugliui — rusui okupantui yra labai svarbu, kad lietuvių kultūros paminklų ir gyvų jos pavyzdžių žemės paviršiuje ir žmonių kultūros istorijoje visai ne liktų. Tragišku Čiurlionio tapy-

bos gelbėjimo atveju visos lietuvių pastangos (jų buvo parodyta ir išieivijoje) visada kietai atsitrenkdavo į rusiškąjį veto.

Be ankščiau minėtų priežasčių (tariamų šnipų baimės, valiutos gailėjimo ir noro lietuvių tautą prieš kultūrinį pasaulį palikti tuščiomis rankomis), be abejo, rusiškoms užmačioms stoji skersai kelio Čiurlionis dar ir dėl to, kad laisvojo pasaulio įvairių tautų meno leidinius bei žurnalus, ieškant abstrakčiojo meno ištakų, vis iškyla klausimas: kas laikytinas šios meno krypties pradininku — lietuvis Čiurlionis ar rusas Kandinskis?

Tad stovime prieš baisų faktą: mūsų tautos didysis genijus M.K.Čiurlionis marinas, o ja pavergęs rusišką komunistinį nacionalizmas prie mirštančiojo neprileidžia jokios pagalbos, į paverttųjų ir laisvųjų lietuvių pastangas pasinaudoti aukščiausiaja šios rūšies technika bent spalvotoms paveikslų reprodukcijoms pasigaminti, atsakoma tuo nuolatiniu ir buku "Niet". (ELTA)

griaučiams sulipdyti, papildyti veiksma detalėmis. Pavyzdžiui galima imti Jono Griniaus, prieš penkiolika metų išleistą Žiurkių kamerą. Tai yra šurpi, tarymu scenomis paremta, drama, kurioje susiduria dvi pasaulėžiūros: komunizmas ir krikščioniškasis idealas, išeikštas Joanos Švelnytės ir kun. Ginkaus personažuose. Dviejų pasaulėžiūrų susidūrimas sudaro veikalo pagrindinę temą, ir nors jis paprastai vadinamas partizaniniu, partizano naudojimo fonui sukurti, intrigos nai čia nėra esminė aplinkybė:

Joana Švelnytė ir kun. Ginkus yra kaltinami partizanų palaidojimu. Panašiai sukomponuotas A. Škėmos Pabudimas. Skirtumas tas, kad čia vienas kaltinamųjų kalėjimui patekęs už pogrindžio veiklą. Autoriaus dėmesys, tačiau, nukreiptas ne į rezistencijos problematiką ar istoriją, bet į personažų vidinę dramą, kuri, manau, nedaug pasikeistų, jei ją visiškai atkirstume nuo partizaninės istorijos įvykių. Ši pastaba juo labiau tinka Antano Škėmos Žva-

nuo (Nukelta į 2 psl.)

Kertinė Parasė

TRADICIJA, AROMATAS AR TOTALI VIZIJA?

Kažkada šiame dienraštyje V. Alanto teisingai buvo pastebėta ir kartu patarta, kad mūsų kūrybai, mūsų kūrėjams pravartu būtų ne tik stebėti, bet ir pasimokyti, ką čia vietiniai amerikiečiai (galima pridurti ir prancūzus) rašo ir ypač romano srityje yra įveikę, taigi, kokių technikų, ko praktiško, gal mums tinkančio, gal ne visuomet tinkančio, pasiekiamo ar nepasiekiamo šioje srityje galėtų įpiršti? Žinodami, kad kartais taip sunku ką nors naujo išmokyti, kas gi vis dėlto yra išmokyti, ir kokios kliūtys mūsųose stovi tame žvilgsnyje į kitus? Persiimta technika nėra viskas, bet ją persiimti galima, ir todėl teisinga yra M. Vaitkaus pastaba, kad nei vienas iš mūsų rašytojų nėra be įtakų, nes į ką žiūrėjo, į tą išžiūrėjo ir tas daugiausiai jį įtakojo, ypač tada, kai lietuviško rašto pačioje istorinėje užuomazgoje nebuvo net galimybių, saikysime, nebuvo net į ką išsavyti išžiūrėti ir tada, net nepriklausomybės laikais ir dabar, beveik viskas ateina iš to taip mums svetimo "ten", iš vieno kito kaimyno, net istorinio priešo.

Below, Huxley, Baldwin ir t. t.). Mums jos totalinio efekto išmokyti nėra lengva, nes jos visumoje nėra mūsų — tradicijom suvaržyto — žmogaus, ten nėra (labai retai) europietiška galvojančio žmogaus. Technika, sukirpimas? Bet tai ne viskas.

Graikų literatūra Europoje buvo didelė. Ir amerikiečiai ja tikri. Bet, atrodo, viduramžiais herojus Europoje įsmuko į ribotumą, dirbtinumą, veikdamas tik vyrų — riterių tarpe, epo gale jis bučiuodavo damos ranką, jis buvo gražus, schematiškas žmogus, be ydų ir kompromisų. Nuo jo dauguma Europos tautų, atrodo, net ir po renesanso nepajėgė atsikratyti. Jis tapo savotiška tautine tradicija, ir kiekviena, net prancūzų tauta, nuo Zola iki šiandien dar vis stengiasi jį keisti, rast silpnųjų ir naujų jėgų, jam leidžia sužmonėti, kontroversiškai galvoti. Bet senoji tradicija tempia vis atgal. Ir tik retas šiandien (ne-bent Camus, Sartre, Robbe-Grillet ir kt.) tik savo gilesnėm detalėm išsina, kaip lygūs "kovotojai", prieš tą dominuojantį, amerikietišką totalinį efektą.

Bet apie tai dėl vieno ar kitokio priežasčių stengiamasi per dažnai nekalbėti, lyg viskas būtų mūsų. Gal net panašiu būdu kaip karo metais, okupacijoms keičiantis, teatrų repertuaruose, kai staiga scenoje dingdavo vienos tautos veiklai, o atsiradavo kitos ir atvirkščiai. Ir tuo daugelis nesisėbėjo, ką gi, karas: toleruojami tada buvo tik neutralūs, trečių, kad ir silpniesni darbai. O kaip mes elgiamės dabar? Gal panašiai? Savotiškas "okupacinis" stovis mūsų istorijoje. Koks demoklinis kardas, vis dėlto kabojo per ilgai. Gal jis praeis, pasibaigs. Bet padėtis nepasikeis, jei žvilgsnis į istoriją mūsų mokyklose ir periodikoje vis turės įtakos menui ir literatūrai.

Ir iš amerikiečių (nors tai vėl nauja įtaka) galima šio to išmokyti. Žvilgtterėjus į amerikiečių literatūrą, randame, kad ir ji yra įdomi. Idomumas, tačiau yra totalinėje visumoje, ne tik stiliuje, ne tik gyvame herojuje, ne tik teisybėje (jiems atrodo yra svarbesnė dramatinė teisybė, kaip meninė tiesa), ne nedažytoje aplinkumoje, ne tik temos laisvame pasirinkime, ne tik skaitančioje publikoje, leidyklose, kurios to laisvumo reikalauja, ignoruoja ir nesidomi neoriginalumu, bet visoje čia minėtoje nedalomoje įvairių aspektų gamoje. Veikalai yra nepartiniai, nei respublikoniški, nei demokratiški; tokioje laisvėje jau du šimtu metų ugdyti, jie kartais yra labai drąsūs. Bet vis dėlto tai didelė literatūra (Hemingway, Mailer, Faulkner, Buck, Miller, Williams,

Paviršutinis skystumas, intelektizavimas, tradicijos varžtai, atrodo, šiandien yra visų tradicinių literatūrų problemos. Ir tik vienas kitas Europoje, pavartojęs "paslaptas literatūrinės kulinarijos žoleles" (Kafka — sapnais, Joyce — srautu, Sarraute — rašytojo psichologija), atkreipia į save amerikiečių dėmesį, nu-stebimą ir pagarbą. Bet amerikiečiai visa tai skubiai ir nedelsdami įtraukia ir pavartoja savoje kūryboje, pavartoja detalę jų totalinio efekto pagražinimui. Jam išgauti jie nevengia nei vieno patarimo, nei vieno, kad ir mažiausio, įnašo, niekad nepaleisdami iš akių tolimoje žibantio didžiojo tikslo.

Ir pas juos rašytojų užsiėmimas žurnalizmu, faktais, periodikos ribotas dėmesys drąsesnei literatūrai yra pripažintos kliūtys ne vienam rašytojui. Įsikibę į faktiškumą, tokie rašytojai grožiniame veikalė nepajėgia nuo to įpratimo atsipalaiduoti ir vietoj gilaus dvasiškumo, išgauna dvasišką raportą ar sausą fiktyvinį raštą. Išmokyti iš kitų daug galima ir mums. Technika, detalių? Ar visumos, kurioje juda naujas, bet savas žmogus? Ar prancūzų pavyzdžiu, kurie nepamėgdžioja amerikiečių, bet kuria "paslaptas literatūrinės kulinarijos žoleles", kurias amerikiečiai pasigardžiuodami stveria savo totalinės vizijos aromatu pagerinti?

P. Min.

Šiame numery

- Tradicija, aromatas ar totali vizija?
- Čiurlionio paveikslai pasmerkti sunykimui.
- Mūsų partizaninė literatūra.
- I stiklo kalną ar į Golgotą.
- Vincas Krėvė savo laikuose.
- K. Bradūno eilėraščių.
- Modernios architektūros milžinas.
- Slaptas sovietų rašytojo dienoraštis.
- Jubiliejinė "Bauhaus" paroda Chicagoje.
- Septyni seniai.
- Lapinskas, Stempuzienė ir Barauskas su Stuttgarto simfoniniu orkestru.
- Polisai ar iškleblimas.

Mūsų partizaninė literatūra

(Atkelta iš 1 psl.)

kidei, kur dramų foną sudaro okupacijos nuotaikos; vienas veikėjų ryžtasi būti laisvės kovotoju. Tačiau pirmame plane čia ir vėl išryškėja dviejų brolių keršto ir meilės drama. Jei toliau atmesim meniniai silpnus kūrinius, rasime, tur būt, tik du, tris rašytojus, kurie sugebėjo išsivijoje svariu literatūriniu žodžiu atkurti ir interpretuoti partizanų vidinę dramą, jo išgyventą istoriją. Todėl gauname įdomų paradoksą: partizaninės literatūros išsivijoje sakome yra apskiai, tačiau partizaninės problematikos analizės, svarios ir meniniai vertingos analizės maža.

Si situacija atrodo keista ir sunkiai suprantama: juk partizanų istorija savo įtampa ir žmogiškuoju turiniu turėtų būti dėkinga literatūrinė medžiaga, ypač tam autoriui, kuris pats giliai jaučia jos tragediją. Kodėl tad stiprių partizaninių veikalių mažai? Šią mįslę pilnai atspėti neįmanoma, nes joje slypi paties kūrybinio proceso didžiulės paslaptys. Tegaliu pasiūlyti du, tris komentarus.

Pirmiausia, išsivį rašytojų ir rezistencijos istoriją skiria didžiulis laiko ir geografinis nuotolis. Jis rašytoją atkerta nuo konkrečios tikrovės, kuri dažnai, lyg magiškas mygtukas, paskatina vaizduotėje gimstančias veikalių užuomazgas išeiti į pasaulį ir tapti gyvais personažais ar jų įtikinčią istoriją. Išsivis rašytojas veidas veidu nesusiuria su partizanine tikrove ir, gal būt, jo vaizduotei trūksta tos paskatos, kuria yra regėta, paliesta, išgirsta, savose rankose pasverta ir išmatuota realybė. Šią mintį man siūlo pats Jurgis Jankus, kuris "Draugo" korespondento užklaustas "Koks buvo pirmasis paskatas rašyti dramą Peilio ašmenimis," šitaip atsakė: "Prieš keletą metų pateko į rankas pačių okupantų išleisti partizanų teismų dokumentai. Juose buvo daug autentiškų faktų ir nemažai autentiškos teisybės tarp eilučių. Partizanų klausimu domėjauš nuo pat pradžių, turėjau nemažą medžiagą, bet vis trūko kažin ko autentiško. "Banditų" teismų dokumentai tą trūkumą panaikino". Šioje citatoje, man, atrodo, neblogai išryškėja išsivio rašytojo problema. Jis rezistencijos kovas seka iš tolo, tiesa, jose vaizduote ir emocija dalyvauja, tačiau ju pats negyvena, ir ta prasme jo kūryba lieka paremta skolinta tikrove; ji nėra betarpijo kontakto su realybe išdava. Antra, išsivio rašytojui yra sunku pasiekti to laisvumo ir savarankiškumo, kurio reikalauja meninis kūrimas. Oficialioji visos išsivijos nuotaika partizanų atžvilgiu jam nėra svetima; jis ją, sakykim, prisiima, ją gyvena kaip bendruomenės narį, kai dar vaizduotėje nesama jokios partizaninio veikalo užuomazgos. Šis pirminis nusistatymas, lyg varžtai trukdo autentiškam išgyvenimui, veda į savotišką dylipumą, kurio nepažįsta rašytojas-partizanas. Ji kupina skaudžios prasmės, kuri neleidžia rašytojui nuslysti į, sakykim, lengvą, pramoginį nuotykių romano žanrą. Savo emocinio ryšio su kraštu autorius yra angažuojamas kurti svarų, net didingą veikala. O tai reikalauja reto talento. Todėl nenuostabu, kad stipriausius partizaninius veikalus sukūrė du prityrę rašytojai: Jurgis Jankus ir Algirdas Landsbergis.

Jurgio Jankaus Peilio ašmenimis, man atrodo, puikiai išlaiko parinktam siužetui ir parinktai draminei formai tinkamą įvykių ir įvykių interpretacijos balansą. Pasiremdamas minėtais teismų dokumentais, autorius išvysto sudėtingą veiksmą, palaipsniui supina dėmesį pagaunantią šitokią intriga: ūkininko apleistame kambaryje renkasi partizanai. Vadas Daugvydas, žmonos ir scenon grįžtančių mirusių draugų padrasintas, apsisprendžia keisti taktiką, baigti ginkluotą kovą, išeiti į viešą gyvenimą ir okupantui

pasipriešinti tyliu, pasyviu būdu. Šitą planą žino komunistinė valdžia ir partizanams ruošia pinkles. Panašias pinkles komunistams ruošia partizanai. Dviejų pinklių detalės išryškėja palaipsniui, įtampa kas kart kyla ir tik paskutinę minutę sužinome, kad partizanai laimėjo. Gavę nelegalius dokumentus, padegę valdžios būstinę, jie išsisklaido po visą kraštą. Drama baigiasi vilties kupiniais žodžiais, kurie nuskamba lyg lyrinė litanija:

Iš brolių kapų kyla stiprybė ir pripildo širdis.
... Kaip gyvybė, kuria alsuoja visa žemė pavasarį.
Iš brolių kapų ji kyla per kliaurus metus.
Ir Nauja Lietuva iš jų išdygs, kaip žalias daigas.
Ir augš
Ir niekas jos augimo
nebesulaikys
Ir niekas, niekas jos augimo
nesulaikys!

Peilio ašmenimis intriga ne visiems patiko. Kai kas rado, kad ji yra perdėta, vietomis pernelyg brutali, o pabaigoje naivi ir neatitinkanti istorinės tikrovės. Mano nuomone atlaidesnė, nes randu, kad visoje veikalo sąrangoje Jankaus sumegzta intriga turi aiškią paskirtį: veiksmo įtampa paryškina personažų vidinę įtampą, veiksmo tirštumas atveria gausius, poetinio stiliaus mastymus, o šurpios scenos nėra perdėtai brutalias ir jei jas pvz. palyginę su juodojo (black theatre) teatro scenomis, rasime, kad jos gana švelnios. Pagaliau, pagrindiniai, apsisprendimo ir pinklių momentai, autoriui leidžia tinkamai akcentuoti veikalo idėjinę pusę.

Šią idėjinę pusę sudaro moraliniai svarstymai, susiję su sprendimu pakeisti taktiką. Kada priešais laimi, kada Vakarai tyli, kada atvira kova neįmanoma, Jankaus partizanas žvelgia praeitin ir susiduria su skaudžiu klausimu "Kokia prasmė", tacia vadas žuvusiems broliams. "Jūs nebėra, tikslas nepasiektas. Kiek yra prasmės skėstančio šauksme vidury vandenynė, kur nė gyvos dvasios šiaurės horizonto nėra". Jei i ši prasmės klausimą Jankus žvelgtų istoriko akimis, jo sprendimas gal būtų pesimistiškas. Tačiau autorius pasirenka kitokią kryptį ir savo personažams duoda ne istoriškai būdingą griežtą logiką, bet poetinę intuiciją, kuri žvelgia pro

dabartį ir ateities toliuose mato visiškai kitokį paveikslą. Tada partizanas Zaibas atsako: "Mes nenuskendom vidury vandenyno. Mes nuskendom tautos palikimui, iš kurio mūsų kovos atminimas kils, kaip pavasario drėgmė iš žemės. Ji sprogdina pumpurus, skleidžia lapus, daigina sėklas, net tokias, kurios žemėje ir daugelį metų yra išgulėjusios".

Ar šis sprendimas yra naivus? Ar ji istorija pateisins? Tai, mano nuomone, Jankaus dramos rėmuose yra visiškai netinkantis klausimas. Poetinė vizija tam tikra prasme prasilenkia, viršija istorinę tikrovę. Svarbu, kad ji atitiktų paties personažo būdų taip, kad tartuose žodžiuose esanti viltis išplauktų iš jo vidinio tikėjimo. Pasirinkęs poetinį, kartais partizanų dainai artimą stilių, Jankus iš tikrųjų gali mums siūlyti šviesią, herojinę ateities viziją, kuri kasdieninėj kalboj suksambėtų melagingai.

Antra, dramų eigoje autorius akcentavo bendruomeninį partizanų nusiteikimą; jie visi, net ir vadas Daugvydas, save suprato tautos dalimi; todėl logiška teigti, kad individų pastangos ras atgarsio ir bus atbaigtos kitų narių, ateities brolių darbu.

Jei šviesi ateities vizija įprasmina buvusius ir tik laikinai pralaimėtas kovas, ji taip pat pateisina pasirinktą, pasyvių rezistencijos kelią. Abejonės metu, kaltindamas save, Jankaus partizanas klausia, ar taktikos pakeitimas nėra baimės ir nusivylimo išvada: "Visi nenorėdami bijom, kad išsigandę nevilties, nuo tiesioginio uždavinio bėgame ir būsimė teisiami". Tačiau mirusieji draugai, lyg nurimusios sąžinės balsas atsako: "Ir kas mes, kad galėtume teisti? Tegų teisia tie, kurie kraujo į samanas nelašino". Naujasis ištvermės, laukimo, kantrybės, apsimetimo kelias lygiai sunkus ir lygiai prasmingas kaip ir pirmasis. Ji Jankus pavadina gyvenimu apsimetimo rūke, gyvenimu už melo uždangos, vaikščiojimu peilio ašmenimis. Jis nei kiek nemažina, gal net paryškina, partizanų heroizmą. Jie lieka taurūs, griežti sau, ištikimi laisvės kovos moraliniam imperatyvui.

Tačiau savo mastymuose ir veiksmuose dramų veikėjai sau stato dar vieną moralinį reikalavimą: kovą su priešu vesti taip, kad nebūtų nusižengta pagrindiniams žmoniškumo principams.

R. Mozolianskas

Partizano motina

Šis rūpestis, net ir mirties akivaizdoje, liudija Jankaus partizano svarbiausią bruožą: didelį norą išlikti tauriu, švairu, tyrutėle sąžinė. Jis dramon įveda Jankui būdingą kaltės problematiką, ir tada partizaninė bendroji kova pasipildo asmenine vienos sąžinės drama. Esmėje tai nėra bloga. Kiekvienas išliekamas vertės veiklas parodo, kad autorius pasirinktą medžiagą išlenkia pagal savo sielos kontūrus. Tačiau Jankus, kaltės dramą vystydamas, pats veikėjams nubrėžia griežtą liniją tarp to, kas moralu ir kas ne, tuo būdu užkirsdamas kelią personažo vidiniam svarstymui. Moralinė dilema daros dirbtinė, autorius iš anksto griežtai surikiuota. Panašią pastabą galima taikyti ir apsisprendimo scenoms, nes ir čia kartais susidaro įspūdis, kad Jankus iš anksto yra nutaręs, kokia buvusios kovos ir naujojo kelio prasmė. Veikėjas iškviets scenon, autorius lyg liepia atkartoti jo paties ankstyvesnį nutarimą. Peilio ašmenimis nėra tobula veiklas. Jo kalbai trūksta dramatinės įtampos, partizaninė kova ir asmeninė sąžinės drama atrodo nepakankamai sulydytos. Tačiau jis idomiausiai išvelgia į partizaninių kovų problematiką. Ją praplečia taip, kad partizano dilema yra kiekvieno išsivio dilema.

Algirdo Landsbergio Penki stulpai turgaus aikštėje vaizduoja tą patį kryžkelės momentą, kada ir partizanas ir okupantas sprendžia kovos prasmės ir tolimesnės krypties problemą. Tačiau Landsbergio drama, tiek savo struktūra tiek idėjinu turiniu nutolsta nuo Jankaus veikalo. Pagrindinis skirtumas yra tas, kad Landsbergis mums kalba ne apie partizanų herojinį, idealistinį nusiteikimą, bet apie diktatūros ir politinės sistemos stiprybę, kuri priverčia visus jai nusilenkti, visų sielą sužaloja. Šviesios ateities vizijos Landsbergio veikale neraišios. Kiekvienas veikėjas čia savaip, iki tragiškos pabaigos, išvaidina jam duotą dramą, žiūrovui atskleidamas idealistinio nusiteikimo tra-

gizmą ir individo santykį su kolektyvine idėja.

Veiksmas vyksta partizanų slėp tuvelyje ir netoli esančiame miestelyje. Čia, turgaus aikštėje, okupantas pastatė šurpų paminklą, tautai pamokyti teatrą. Paminklo statytojas, Tardytojas, prisimena:

Prieš septynerius metus stovėjau rinkos aikštėje ir akimis sekiau pratarškantį vežimą su partizanų lavonais. Mano akys nuklydo nuo lavonų į skruzdėlyną aikštės pakraštį. Tą akimirką man gimė i-

DR. ANNA BALIUNAS
AKIŲ, AUSŲ, NOSIŲ IR GERKLĖS LIGOS
PRITAIKO AKINIUS
2558 West 63rd Street
Val.: kasdien 10-12 val. ir 7-9 v. vak. Šeštadieniais 10-1 val. Trečiadienį uždarė. Ligoniai priimami su sutarimu.
Ofiso telefonas: PR 8-3229
Rez. telef. WALBROOK 5-5076

DR. K. G. BALUKAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS, GINEKOLOGINĖ CHIRURGJA
6449 So. Pulaski Road (Crawford Medical Building) Tel. LU 5-6446
Pirmą ligonius pagal susitarimą. Jei neatliepia, skambinti 874-8013

DR. C. K. BOBELIS
Inkstų ir šlapimo takų chirurgija
Tel. 695-0533 — Elgin
425 No. Liberty Street
Route 25, Elgin, Illinois

DR. VL. BLAZYS
PLAČIŲ IR VIDAUS LIGOS
2801 West 63rd Street
Kampas 63-ajos ir California
Val.: kasdien nuo 6-8 val. vak. Šeštadieniais 2-4 val. Trečiadienį ir kitu laiku pagal sutartį.
Ofiso telef. 478-4042
Rezid. tel. WALBROOK 5-3048

DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street
Val.: pirm., ketv. 1-4, vakare 7-9, antr., penktadienį 1-5, trečiadienį ir šeštadienį uždarė.
Ofiso — HE 4-5758.

DR. S. IR M. BUDRYS
ALERGIJA
2751 West 51st Street
Valandos: antradieniais, penktadieniais 2-9 v., šeštadieniais 10-1 p.p. Ligoniai priimami pagal susitarimą.

dėja. Kitą dieną prie skruzdėlyną iškilo stulpas; netrukus dar po du iš šonų. Pačiam partizaninių kovų įkaršty stulpus papuošdavo nuoglavonai Stulpas skruzdėlyną viduryj paprastai būdavo rezervuotas vyresniajam. Taip iš paprastos turgaus aikštės buvo sukurta dramiškas simbolis, perspėjimas gyventojams.

Penkių stulpų simbolis dominuoja visą dramą. Nuo jo neįmanoma pabėgti, ir visi veikėjai — partizanas Antanas, jo sužadėtinė Aldona, ryšininkė Genė, net Tardytojas — atrodo lyg marijonėlių grupė Naujos Santvarkos ženklo papėdėje. Tai, pasakotojo žodžiais, žmonės, ant kurių nukrito kraštutinių reikalavimų ir šurpių visuotinių sprendimų

dangus.
Kokie yra šie reikalavimai? Kaip jie veikia žmogų? Atsakymus Landsbergis mums duoda netiesiogiai, bet pagrindinių personažų, ypač Antano ir Tardytojo charakteristikose, puikiai atvaizduodamas skaudžius pasikeitimus, kuriuos kiekvienas savaip pergyvena.
Prieš septynerius metus Antanas buvo skulptorius, kūrėjas, jau trus ir mylintis, skaidrios sielos žmogus, atviras juokui ir grožiui, savyje nešiojantis šviesios saulės, gėlių ir chrizantemų paveikslus, atkaklus ir ištikimas meno ir žmoniškumo idealams. Jo kūrėjo rankos mirusiai medžiagai duodavo (Nukelta į 8 psl.)

Ant Rudoko kabineta perėm optometristas
DR. EDMUND E. CIARA
2709 W. 51st Street
Tel. GR 5-2400
Val. pagal susitarimą. Pirmadienį, ketv. 1-4 ir 7-9; antradienį ir penktadienį 10-4; šeštadienį 10-2 val.

Ofs. 735-4477. Rez. PR 8-6960
DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
SPECIALYBĖ — NERVŲ IR EMOCIJŲ LIGOS
Crawford Medical Building
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą

Rez. Tel. GI 8-0873
DR. W. M. EISIN-EISINAS
Akuserija ir moterų ligos
Ginekologinė Chirurgija
6132 S. Kedzie Ave., WA 5-2670
Valandos pagal susitarimą. Jei neatsiliepia, skambinti: MI 3-0001.

Ofiso tel. PR 8-2220
Namu rez. PROSPECT 8-9083
DR. JANINA JAKŠEVIČIUS
JOKSA
2656 West 63rd Street
Pirmadienį, antradienį, ketvirtadienį ir penktadienį 12 iki 8 val. ir nuo 6 iki 8 v. vak. Šeštadienį, nuo 1 iki 4 val.

Ofs. PR 6-6022. Rez. PR 8-6960
DR. E. JATULIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika
2815 W. 71st Street
Ofiso val. kasdien nuo 7 iki 9 v. vak. Šeštadienį, nuo 9 iki 12 val.; arba susitarimu.

Ofs. PO 7-6000. Rez. GA 3-7278
DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 W. 63rd Street
Val.: kasdien nuo 1-4 p.p. ir 6 iki 8 val. Trečiadienį ir šeštadienį uždarė.

Ofiso ir buto tel. OLYMPIC 2-1381
DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero
Val. kasdien 10-12 ir 4-7. Trečiadienį ir šeštadienį uždarė.

Tel. — RELIANCE 5-1811
DR. WALTER J. KIRSTUK
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
(Lietuviai gydytojas)
3925 West 59th Street
Val.: pirmadienį, antradienį, ketvirtadienį ir penktadienį 12-4 val. p.p., 6-8 v. vak.; Šeštadienį 12-2 val. p.p. Trečiadienį uždarė.

Tel. ofiso ir buto OLYMPIC 2-4159
DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
4938 W. 15th Street, Cicero
Kasdien 1-8 val. ir 6-8 val. vak. Šeštadienį ir trečiadienį uždarė.

FLORIAN KRASS
(Krauskauskas)
REGISTERED PHYSICAL THERAPIST
4738 S. Damen Ave., Chicago, Ill.
Diathermy, Ultrasound — Massage
Tik susitarus
Val.: pirm., antradienį, ketv. — penktadienį 2-8 v. popiet. Šeštadienį 2-4 val. popiet.
Tel. FE 6-3085 arba FR 6-6885

DR. IRENA KURAS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
KODIKIV IR VAIKŲ LIGŲ SPECIALISTE
MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue
Pirmadienį, antradienį, ketvirtadienį ir penktadienį 11 val. iki 1 val. p. p. ir nuo 5-8 val. vakare. Trečiadienį, nuo 11 val. ryto iki 1 val. p. p., šeštadienį 11 val. ryto iki 3 val. p. p.
Ofiso telef. RE 7-1168
Rez. tel. 230-2019

DR. MARIJA LINAS
AKUSERIJA MOTERŲ LIGOS
2817 West 71st Street
Telef. HE 6-3545
(Ofiso ir rezidencijos)
Valandos pagal susitarimą

Ofiso tel. PR 8-7773. Rez. PR 6-4732
DR. A. MACIUNAS
CHIRURGAS
2858 West 63rd Street
Valandos: pirmadienį, ketv., 5-8 val., antradienį ir penktadienį 1-4 val. Pirmą ligonius tik susitarus.

Ofiso HE 4-1818. Rez. PR 6-9801
DR. J. MESKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė vidaus ligos
2454 West 71st Street
7108 ir Campbell Ave. kampas
Val. kasdien 9-11 ryto ir 4-8 v. vak. Šeštadienį 9 v. r. — 2 v. popiet.

ASSOCIATE OPTOMETRISTS
Lietuviškai kalba
DR. FRANK PLECKAS, Opt.
3424 W. 63rd St., GR 6-7044
Tikrina akis, Pritaiko akinius ir "contact lenses".
Valandos pagal susitarimą. Uždarė trečiadieniais.

DR. A. PUSTELNIKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
SPEC. VIDAUS LIGOS
Tel. Ofiso PR 6-7800; Namų 925-7607
5159 So. Damen Avenue
Valandos tik pagal susitarimą. Trečiadieniais uždarė.

Telef. 423 - 2060
DR. E. RINGUS
RENTGENOLOGAS
9760 So. Kedzie Avenue
Val. pirmadienį, antradienį, ketvirtadienį ir penktadienį 8 v. r. iki 9 v. r. Trečiadienį ir šeštadienį 8 v. r. iki 8 v. popiet.

DR. ZIGMAS RUDAITIS
SPEC. ORTHOPEDIJOS LIGOS
2745 West 69th Street
(Tel. 737-2290 ofiso ir rezidencijos)
Pirmą ligonius tik susitarus — (By appointment)

DR. LEONAS SEIBUTIS
INKSTŲ, PUSLĖS IR PROSTATO CHIRURGIJA
Ofisas 2454 W. 71st Street
Val.: antradienį, nuo 2-5 popiet., ketvirtadienį, nuo 6-8 vakaro
Ofiso telef. 776-2580
Rezid. telef. 448-5545

DR. ALDONA ŠIMKUS
AKIŲ LIGOS IR CHIRURGJA
PRITAIKO AKINIUS
15542 So. Cicero, Oak Forest, Ill.
Kabineto tel. 687-2020
Namų tel. 839-1071
Visiškai pagal susitarimą

DR. J. J. SIMONAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Adresas: 4255 W. 63rd Street
Ofiso tel. RELIANCE 5-4410
Rez. GRevelhill 6-0617
Valandos: pirm., antr., ketv. nuo 12 val. iki 2 val. p.p. ir nuo 7 iki 8 v. vak.; antr. ir penktadienį nuo 12 iki 2 val. p.p. ir vakarais pagal susitarimą.

DR. P. STRIMAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika ir chirurgija
Ofisas 2750 W. 71st Street
Telefonas — 975-8296
Valandos: 2-3 v. vak., penktadienį 10-12 v. r., 2-8 v. vak. Šeštadienį 1-4 v. vakaro. Sekmd. ir trečiadienį uždarė.
Rezid. tel. WA 5-3099

DR. VYT. TAURAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
BENDRA PRAKTIKA IR MOTERŲ LIGOS
Ofisas ir rez. 2652 W. 59th St.
Tel. PROSPECT 8-1225
Ofiso val.: pirm., antr., trečiadienį ir penktadienį 2 iki 4 val. ir nuo 6 iki 8 v. v. Šeštadienį 2-4 val. popiet. ir kitu laiku pagal susitarimą.

Of. Tel. HE 4-2123, Namų GI 8-6195
DR. V. TUMASONIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Pirmą ligonius tik susitarus
Val. 2-4 p. p. ir 6-8 val. vak. Trečiadienį ir šeštadienį uždarė

Tel. PROSPECT 6-9400
DR. ONA VASKEVIČIUS
(VASKAS)
GYDYTOJA IR CHIRURGE
6648 So. Albany Avenue
Val.: pirm., antr., ketv. 6-8 val. vak., penktadienį ir šeštadienį 2-4 popiet. ir kitu laiku pagal susitarimą

Tel. ofiso PR 6-6446, rez. HE 4-8150
DR. F. C. WINSKUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street
Val.: 2 iki 4 v. p. ir 7 iki 8 v. v. Trečiadienį ir šeštadienį uždarė

Ofiso tel. 767-2141 Namų 636-4850
DR. PETRAS ZLIOBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 So. Pulaski Road
Val.: pirmadienį, antradienį, penktadienį 1-4 ir 6-8 v. v., ketvirtadienį 6-8 v. vakaro. Šeštadieniais 11-1 val. popiet.

R. Mozolianskas

Partizana

I stiklo kalną ar į Golgotą

I mano rankas pateko pernai vilniškės Vagos antra laida išleistas J. Avyžiaus romanas (apy-saka) „I stiklo kalną“. Leidinio tiražas 15 000 egz. Knygos kaina 78 kapeikos. Ergo: gaudamas normalų vakarietiški sutartą honorarą autorius iš stiklo kalno išsunkyt nemaža, tarybinėmis normomis, kalnelį — 2300 rublių. Tai jau, jei ne Caika, tai Volga! Turint galvoj sovietinės automobilių markes.

Tai Volgai uždirbti J. Avyžius paėmė įdomią temą: kaip gyveno buržuazinės Lietuvos mokykla? Kuo ji buvo gyva? Gal merdėjusi? Kas ir kokie buvo jos sudėtiniai — mokiniai ir mokytojai? Drauge autorius užgriebia ir buities sąlygas, formavusias toki, o ne kitokį vaizdą.

Su J. Avyžiumi, rašydamas „Liepsnos ir apmaudo asočių“, aš sugyvenau visai neblogai. Dar daugiau, aš ėmiau net jausti jam tam tikrų simpatijų, studijuodamas ankstesnį jo „Kaimas kryžkelėje“ apsakymą. Jaunas ir gabus autorius, tarytum atsigultų ten ant savo „buržuazinio“ konfratro operacinio stalo ir visi tie režiminio reumatizmo negalavimai, kurie slypėjo jo veika, atidžiai užpuoduoti leidyklos (priešiminkime tik A. Kuznecovo parodymus apie leidyklines pūdras) buvo man tikri simpatijos stimulai Avyžiui. Buvo matyti, kad vyras apeina, kas apėitina, perdeda, kas perdėtina, ir sustoja ten, kur yra leidyklinė iškaba STOP. Tada ypatingai buvo ryšku, kada rusų tarybiniai autoriai dėstė visus tuos opiuosius kolchozo klausimus nepalyginamai atviriau už mūsų lietuvišką autorius. Taip Avyžius niekad neįsidavė, kad kolchozo pirmininkas yra kolektyvo diktatorius, ką rusų autoriai tvirtina ar naiviai atvirai, ar su suslėpta dabartinio protesto tendencija.

Kad ir buvo tie STOP stabdymai, kaimas Avyžiaus romane buvo gana atviras mūsų žvilgsniui ir jo esmės (tarp ribų: čia logiška, čia absurdas) suvokimui. „Kaimas kryžkelėje“, iškorėguotas skaitytojo skepticizmo ir budrios nuovokos, yra neblogas veikalas. Už tokį romaną Vaga galėtų duoti Avyžiui ir Caiką.

Tačiau reikalus uždirbti ir Volga, nukrypo kita vaga. Čia, atrod, Vaga pasuko veiklą neįtikėtino politinio naivumo vaga. Režimui niekad nebus naudinga, nei našu pertemt tikrovę ant doktrinarinio korpuliaus. Jeigu

Mintys, naują J. Avyžiaus romaną perskaičius

JURGIS GLIAUDA

man tektų būti Vagos galingųjų sinedrione, jeigu aš ten linkėčiau Vagos vyrams gudresnės taktikos indoktrinuoti skaitytoją, man regis, aš tarčiau: pamirškite, vyrai, Gorkio „Motina“. Maksimas pertempė. Ir dabar, po kelių dekadų, ir užsienis ir nepriklausoma rusų kritika byloja, jog „Motina“—doktrinarinis veikalas. A priori paimta teze, kaip geometrinė teorema, įrodyta visa eilė privedimų. Aš dar pasakyčiau: nekartokite Venclovos klaidos, nekartokite jo „Gimimo dienos“. Nei literato, nei gero skaitytojo su tais mašalais jūs neturite.

Kuo giminiuojasi „Gimimo diena“ su Avyžiaus „I stiklinį kalną“? Iš esmės tuo, kad „buržuazinėje“ Lietuvoje buvo dvi rūšys žmonių. Maža, bet kilni grupė, persekiojama ir ujam, tikinti socialistiniais (ergo tarybinės santvarkos) idealais, ir didesnė grupė žmonių, kurie buvo kretinai, girtuokliai, uzurpatoriai, vagys ir lytiniai iškrypėliai. Su tokia prielaida, aš suprantu, lengva vaizduoti asmenis. Vulgaruose „wild western“ apsakymuose iš karto matai, kas geras, kas blo-

gas. O kada netingite žvilgtelti į televizijos ristikų programą, iš karto matote, kas yra „bad boy“, kas yra „good guy“? Su tokiu priėjimu A. Venclova lipdė savo „Gimimo dieną“. Nekitaip žvilgtelėjo į „buržuazinės“ visuomenės grupavimą ir Avyžius. Tai, gal būt, atneša garantuotą Volga, bet tai visiškai neatneša nei istorinės, nei buitinės, nei esminės tikrovės į veikalą. Knygoje „I stiklinį kalną“ vaizduojama propagandinė rutina Ištisi puslapiai išvirsta į visišką agitacinę makulatūrą. Ta „agitka“ persunkia juos taip žiauriai, kad nė šių cilindrių Volga negalėtų pabėgti nuo skeptiško skaitytojo nusispiovimų.

Gal būt, rekordą pasiekia 336 psl. dėstantis, kad A. Smetona, sėdėjęs prezidentūroje, krovė sau multi-milijoninius turtus užsienyje. Ir kad tiems turtams krauti buvo įleides savo nagus į lietuviškos liaudies kišenes! O „genčių“ siautėjimas gimnazijose, o kunigai, vadina nelegalų vaiką benkartu, o skautai, kurie šnipinėja mokinių tarpe, išduoda „kairesnį“ saugumui, už tai gauda-

mi diplomus ir medalius! Ir viską vainikuojantis, kaip ir „Gimimo dieną“, viešpataujantis valdinis olimpas, susidedas iš vagių, kretinų ir ištverkėlių!

J. Avyžius turėtų tik, bent akimirkai sustoti mintim prie istorinio fakto: ar gali kretinai, vagys ir ištverkėliai sukurti valstybinę tautą (pagal prof. M. Roemerį), padėti pagrindus savęs suradimui ir savitumo įprasminimui. Tie „kretinai, vagys ir ištverkėliai“ padėjo pagrindus sukurti tautai, kuri didžiausia vertybe laikė savo suverenumą savo teritorijoje. Iš to gimė savos kultūrinės vertybės, savo vis labiau klestinti buitis. Tų pačių šiame veikaie išdėgtų skautų auklėjamoje praktika ėmė remtis (sunkiškos tai politikos intervencija) komso-molas ir komjaunimas, iš tos pat literatūros, kaip išvestinė, veda save ir dabartinę raštiją, net tu pat „kretinų“ pastatytuose pastatuose ir viso dabartinio Kauno įstai-gos rado savo priebėgą. Tų pat „vagių ir kretinų“ vynes naudojo Cvirka protarybiniais tostams „atkarautuose“ Vailokaičių rūmuose. Ir, kaip simboliška, panaikintų Taupomųjų kasų rūmuose, įsikūrė Vykdomasis komitetas, vykdyti naują gyvenimą ant panaikintų lietuviškų taupmenų.

Dabar, kada tebe gyvenama senu palikimu ir savo valstybinę tautinę sąvoka jau niekad nebus panaikinta, ar nekeistai skambėtų Kapsuko sulietą lietuvių ir gudų tautą į vieną „socialistiną vietą“. Tarybinė socialistinė lietuvių ir gudų respublika.

Tad ignoravimas istorinio fakto beletristikoje veda į pigų apsimelavimą. O toks tikrovės nepaisymas jau braukia veiklą iš literatūros rubrikos. Tokia, deja, yra J. Avyžiaus volga, išgauta iš stiklinio kalno honoraro.

Ne faktui, bet logiškai išvada iš šio rašinio pavadinime įrašytas „Golgotos kalnas“. Vaga, kaip ir Gosizdat nenori prisipažinti, kad šios rūšies literatūra arba „literatūra“, yra ne gelės, ne žiedai, ne vešlūs ūgiai, bet vystą piktžolės. Nereikia dramatiškumo ar ba reakcionieriškumo tautai priminti. Tai teigia suvartį į lagėrius, uždusinti arba išbėge laisvėn autoriai. Paversti rašytoja valdininku, kartais gali pavykti. Sakė A.P.Cechov: jeigu suderinti lupimą su treningu, tai gali net užtikti išmokyti degtuką įžiebt. Bet paversti valdininką kūrėju, vis tuos pat gundymus — leisti

M. K. Čiurlionis

Vėžys (iš Zodiako ženklų ciklo)

NEŽUDYKITE ČIURLIONIO

KAZYS BRADŪNAS

Aš negaliu nei dirbti, nei miegoti,
Išgirdęs, kad Čiurlionis žudomas,
Kad vergija, kaip siurbėlė besotė,
I mūsų kultūros kūną įsikibus,
Jo paskutinį kraują čiulpia.

Aš negaliu nei šaukti, nei tylėti —
Aš pavirtau stubu,
Aš net lapu nepradėu virpėti —
Aš kaip žemė drebu...

Ko atsibastėte iš taigų ir iš stepių
Į Kauno ir į Vilniaus klonį?
Ar tam, kad nužudytumėt Čiurlionį?
Bet jus pačius valdaukšiam grabe
Jis užkasa sava amžinybę.

skelbiančiu tiesa, nepajęs nė honorarai, nė volgos, net ir čaikos.

Pilni pasaulio spaudos puslapiai A. Kuznecovo rekvizitais. Jis išnešė viešumon tai, kas rūgo ne stiklinio, bet Golgotos kalno šešelyje. Aure, koks mano triumfas! Užbėgau Kuznecovui už akių, romane „Ora pro nobis“, vaizduodamas rašytojo gundymus; „Liepsnos ir apmaudo a-sočiuose“, jau generacijos tarpe, Bet paversti valdininką kūrėju, vis tuos pat gundymus — leisti

į savo kūrybą įvesti Vagos ir Gosizdato doktrininkų pieštuką!

Rusuose iš seno klesti viena iš įdomesnių literatūros šakų: smerkiančioji literatūra (obličitelna-ja literatura). Ji turi ir turėjo didžiulį pasisekimą. Ji stengėsi ištiesti gyvenimą, bet visad pertempdavo jį į kitą pusę, nelyginant liauną medelį kas palenkė. Ta literatūra turėjo savo pa-žangų kvapsnį, nes smerkė: o a-

Vincas Krėvė savo laiškuose, 1944-1954 m.

Vincas Maciūnas

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

„Gyvename viltimi, kad gal anksčiau ar vėliau įvyks kažkas, kas leis mums grįžti į seną tėvynę — taip nesinorėtų čia baigti savo dienas, o ne ten, kur tėvų kaulai ilsisi. Šiomis dienomis tai gal mūsų vienintelė svajonė“ (1948.4.15).

„Aš svajoju irgi, kad gal pasiseks ir man grįžti į Lietuvą, bet vis mažėja ir mažėja mano viltis. Nemanau, kad greitai susidarys galimybė ten grįžti, o aš gal ir visai nesusilauksiu. O taip norėtųsi man atsigulti amžinam atlošui ant medžiaus apaugusio kalnelio šalia savo tėvulių! (1949.5.10).

Labai graudenosi Krėvė septyniadesimtmečio minėjimo kaboje, tardamas šiuos žodžius: „Man rodėsi, kad mes dar negreit galėsime grįžti Lietuvon. Jaunesni sugrįš, džiaugsis laisva Lietuva, o aš čia amžinai pasiliksiu svetimėje žemėje. Dieve, man buvo sunku“ (Krėvės raštai, VI, 451 psl.).

Grįžti Lietuvon duryb buvo Krėvei kiekiau užtrenktos kaip daugumai kitų lietuvių tremtinių. Žinojo tai pats Krėvė ir rašė M. Biržiškai: „Gal jau esi, p. Rektoriau, skaitęs, kad mudu su Jumis esame išbraukti iš akademijos narių skaičiaus ir paskelbti liaudies priešais. Taigi tikėtis grįžti Lietuvon greitu laiku netenka svajoti“ (1946.12). Apie tą išbraukimą skaitome 1947 m. išspausdintoje knygoje „Lietuvos TSR Mokslų Akademijos visuotinio susirinkimo pirmoji sesija, 1946.2.20

—23“: „Sesijos dalyviai vieningai pritarė Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybos nutarimui Nr. 31a dėl pašalinimo iš LTSR Mokslų Akademijos tikrųjų narių tarpo Vinco Krėvės-Mickevičiaus ir Mykolo Biržiškos, kaip lietuvių tautos išdavikų“ (psl. 160). Akademijos viceprezidentas J. Žiugžda dar sustiprino tą pasmerkimą, savo kalboje paminėdamas, kad Krėvė su Biržiška ne tik „išdavė lietuvių tautą“, bet ir „patys save išsibraukė iš lietuvių tautos tarpo“ (45 psl.). Todėl suprantama, kad 1948 m. išspausdintoje ir D.P. stovyklose paskleistoje knygelėje „Mokslininkų žodis“, kur eilė Lietuvoje likusių mokslo ir meno žmonių patraukliai aiškino mokslinio darbo perspektyvas Lietuvoje ir kvietė pasitraukusius užsienin mokslininkus grįžti Lietuvon, Krėvės pavardė ir akis krintančių ryškumu buvo praleista. Bent vienas toks kvietimas buvo paskelbtas Bruklino „Laisvėje“, ir ta proga Krėvė rašė: „Gal jau paskaitėte „Laisvėje“ atsišaukimą garbingo prorkatoriaus, rodos, Vilniaus universiteto, kuriame visi profesorai pavardžiai kviečiami grįžti. Nėra tik mano ir Biržiškų pavardės. Net ir Venclova. Matyti, visus mano laikais piktas liaudies priešais. Garbė nemaža. O visgi, tikiuosi, kad dar sugrįšiu, nors mirti, Lietuvon“ (1947.12.8).

Krėvės pavardė buvo išmesta ne tik iš kvietimo grįžti, bet ir iš viešojo Lietuvos gyvenimo, iš mokyklų programų, iš paskaitų, iš periodikos skilčių, iš lietuvių literatūros istorijos puslapių. Lyg tokio žmogaus, kaip Krėvė, niekada ir nebuvo buvę. Ironizavo Krėvė

laiške M. Biržiškai: „... esu dar čia, ir kol kas bolševikai mane nemėgino pagrobti. Atbulai, ir aš ir Jūs esame „nesusisestovavę“ (neegzistavusieji. — V.M.), ir mūsų vardas iš visur išbraukiamas, kaip žmonių, kurie niekuomet negyveno“ (1948. 12. 3) Rašė ir kitam iš savo draugų: „Užmiršimui mane pasmerkė ir bolševikai, konfiskavę ir sunaikinę mano veikalus ir uždraudę nors vienu žodžiu apie mane pasisąti. Iš vadovėlių, iš paskaitų mano pavardė visur yra išbraukta. Visa tai mane šiandien neįaudina ir nekelia susirūpinimo“ (1948.7.18).

O vis dėlto, toks nutylėjimas negalėjo būti Krėvei malonus, ir jis su aiškiu kartėliu rašė: „Man čia siunčia kažkokį biuletenį, kur suradau tokį posakį kultūrinės apžvalgos dabartinėje Lietuvoje straipsnyje: „Vincas Krėvė iškeiktas, ir jo visi raštai išimti iš apyvartos“. Suprantama todėl, kad apie mane ten negali prasitariti nei vienu žodžiu. Skaičiau Korsako apžvalginę kalbą, pasakytą 400 metų lietuviškos knygos paminėjimo proga. Ten irgi savo pavardės neužtikau. Taipogi prakalboje „Mažvydo katekizmo“, kur suminėti žymesnieji rašytojai: Maironis, Tumas, Mykolaitis, Sruga, mano vardas nepaminėtas. Taigi esu Tarybinei Lietuvai mires. Visgi tikiuosi, kad nesu mires, ar geriau pasakius — kaip ir nebuves, tikrai Lietuvai, lietuviškai Lietuvai“ (1948.4.15).

Ir vis dėlto Krėvė grįžo Lietuvon, kad ir tik savo raštais. „Tačiau tam reikėjo, — anot A. Baltaragio (žr. jo kruopščiai dokumentuotą straipsnį „Vincas Krėvė Lietuvoje 1940-1965“ — Metmenys, Nr. 10, 1965), — „jo mirties, Stalino šermenių ir, neabejotinai, tuo metu Sovietuose, ypač kultūriniam gyvenime pasireiškio atlydžio“. Akademine lietuvių literatūros istorija, jau pripažindama, kad „geriausieji V. Krėvės-Mickevičiaus kūriniai turi nenykstančios vertės ir užima reikšmingą vietą lietuvių literatūroje“, davė Krėvės kūrybos analizei ištisą tomo skyrių (t.3, d. 1, 1961, p. 280 — 334); be to, savo ruožtu visai nutylėdama daugiau kaip dešimtemį užtrukusį visišką Krėvės nutylėjimą ir oficialų jo paskelbimą (ligi šiol oficialiai taip ir neat-

šauktą) lietuvių tautos išdaviku, tvirtino, kad „tarybinės santvarkos laikais Krėvė, kaip ir kiti lietuvių literatūros klasikai, susilaukė teigiamo įvertinimo ir dera-mos pagarbos. Jo geriausi kūriniai gausiais tiražais plačiai paplito tarybinėje visuomenėje, jie įtraukti į mokyklų programas, leidžiami mokyklinių skaitinių serijoje“ (333 psl.).

Periodikoje pradėta skelbti nemaža straipsnių apie Krėvę, kuriuose ir taip pat įvaduose prie jo naujai leidžiamų veikalų Krėvės kūryba aukštai vertinama, kad ir pridėdant „privalomų“ pastabų apie Krėvės politinį nesuorientavimą, jo prieštaravimą, buržuazinės ideologijos apraiškas ir t.t. Labai palankiai įvertinta Krėvės kūryba ir „Mažosios Lietuviškosios Tarybinės Enciklopedijos“ antrajame tome (1968): „... Krėvės kūryba praturtino liet. literatūrą didelių istorinių ir psichologinių konfliktų vaizdais, ryškiais charakteriais, liaudies žmonių dvasinio grožio poetizacija. Krėvė išstobulino stiliaus ir kalbos kultūrą. Ypač dideli jo nuopelnai liet. dramaturgijos, novelistikos, romantinio padavimo srityse. Humanistinė Krėvės kūryba turi klasikinę reikšmę liet. literatūros istorijoje“.

Po čia pacituotais gražiais žodžiais gali pasirašyti kiekvienas Krėvės talento gerbėjas, drauge susimąstydamas, kaip sunku ir įkyru buvo Lietuvoje literatūros istorikams, gerai supratusiems Krėvės talento dydį ir jo kūrybos reikšmę lietuvių literatūrai, daugiau kaip dešimtį metų viešai ignoruoti Krėvę, nes sunku manyti, kad privačiai jie nebūtų skaitę Krėvės raštų ir jais gerėjęsi.

1955 m. buvo išleista pirmoji po ilgametės privertinės tylos Krėvės rinktinė „Apsakymų ir padavimų“ knygelė, kurios 10000 egzempliorių, kaip informavo „Literatūra ir Menas“ (1965, Nr. 30; cit. A. Baltaragio str.), buvo išgrobstyti per pusmetį. Ją taip išgrobstė Krėvės pasiilgusi „tikra Lietuva, lietuviška Lietuva“, kuri Krėvės niekuomet ir nebuvo pasmerkusi.

(Pabaiga)

Modernios architektūros milžinas

Ludwig Mies van der Rohe mirus

L. Mies van der Rohe buvo stiklo ir plieno meistras. Jis išaugo, kaip architektas, toli nuo savo gimtinės. Po Pirmo pasaulinio karo prasidėjusioje architektūros revoliucijoje vienas iš jos pionierių buvo Vokietijoje Mies su savo "Bauhaus'u". Iki tol viešpatavusi "ornamentuota" architektūra Mies ir kitų pastangomis buvo "nurdėta" iki "nuogumo" konstrukcijos. Pasirodė, kad po taisyklės nunešiotais drabužiais slepiasi gražuolė. Mies, vaizdžiau kalbant, ją išmankštino ir išmokė grakščių pozų. Ir taip ši gražuolė sužavėjo visą architektūros pasaulį. Architektas čia sekė šv. Augustino išsireiškimą: "Grozis yra tiesos žėrėjimas" (Beauty is the splendor of truth); Kurdamas plieno ir stiklo keturkampius kolosus tarp senų, "ornamentuotų" namų Mies žavėjo praeivį. Tik nežinia, ar tas pats žavesys būtų buvęs toks ryškus, jei anų suvargusių, senų pasipūtelių nebūtų buvę aplink.

Mies šūkis "less-is-more" pastaruoju metu, kaip ir visų didžiųjų kūrėjų, susilaukė ir kritikos. Girdi, Mies'o "stiklo dėžės", ignoruojančios vietą, klimatą ir kitus individualius, žmogiškus ir žmoniškus reikalavimus. Architektūroje trūksta jaukumo, privatumo. Bet ypačiai amerikiečiai yra pamišę naujovėms, dalinai ir dėl jo pigumo, paprastumo. Todėl labai gausiai paties Mies ir jo sekėjų buvo šia kryptimi pastatyti šio krašto miestai: Chicago's Illinois Institute of Technology Crown Hall, Stiklo namai 880 N. Lake Shore Dr. Chicago, Federaliniai teismo rūmai 219 S. Dearborn, Chicago ir kitur — New Yorke, Montrealy, Newark, Detroit, Berlyne...

Mies atmeta idėją, kad namas yra tam tikra prasme savęs išraiška (self-expression). Jo nuomone, architektūra priklauso epochai, bet ne individui. Tuo tarpu konoje jo vienlaikis garsusis architektas Frank Lloyd Wright teigė, kad namas, kaip vėžlio kiautas, charakterizuoja jo savininką ir taipgi kūrėją; namas, kaip medis, turi būti išaugęs iš savo aplinkos.

Ludwig Mies van der Rohe (1886—1969)

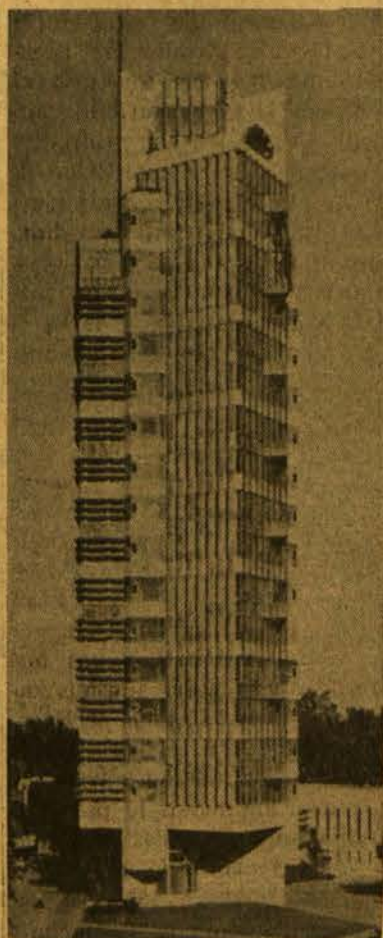
Abu dideli kūrėjai, bet vienas kito idėjomis priešingi. Mies sukūrė architektūrą komerciniams, industriniams, instituciniams reikalams, tačiau beveik nesukūrė savaime stilingų bažnyčių ar privačių rezidencijų. O Frank Lloyd Wright kaip tik pasireiškė šventyklų, puošnių ir labai individualių rezidencijų projektais, bet mažiau sėkmingas ir mažiau imituojamas buvo komercinė, institucinė, industrinė statyboje. Šitaip galima suprasti ir priimti šias dvi viena kitai prieštaraujančias asmenybes. Dar prisimintina, kad Mies, olandų kilmės vokiečių, kartu su kitu vokiečių Gropium sukūrė Amerikoje funkcionaliai konstrukcinę architektūrą, nuo kurios vėliau Gropius pats kiek nutolo, sukurdamas Bagdado universiteto ansamblį, pasižymintį Rytų tradicinę architektūros formomis.

Mūsų čionykštės lietuvių jaunosios kartos architektai buvo daugumoj Mieso tiesioginiai mokiniai arba jo pasekėjų itakoję baigę architektūros studijas. O Mies'o architektūros filosofijoje

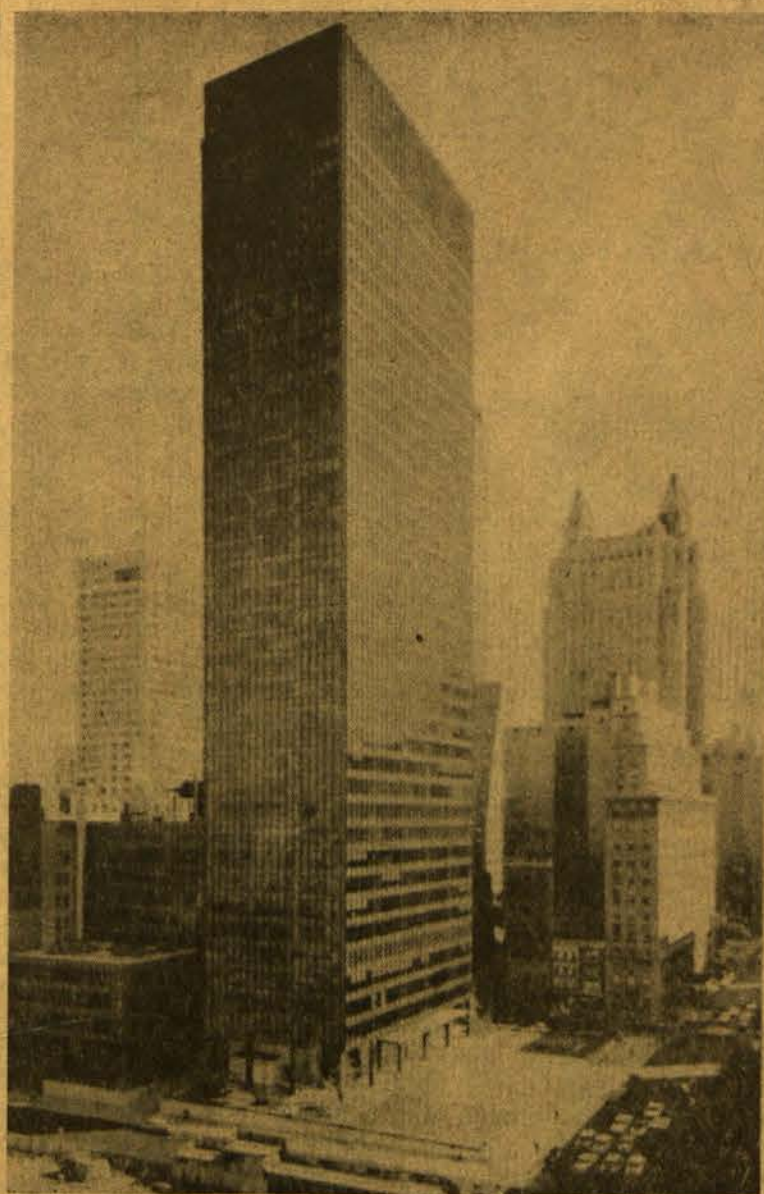
nebeliko vietos kokiame nors tautinės architektūros sentimentui.

Los Angeles, New Yorko meno centrų ansambliui, ir Chicago "precast" formų Mies architektūra, anot gausių Mies kritikų, nors ir šaltoka, be individualumo, neįdomi, be privatumo, vis dėlto pasižymi ryškiu laikų architektūros raidoje. Mies lieka gyvas, kaip kažkas išsireiškė, lyg modernių dienų faraonas tarp savo monumentalių piramidžių, nežlūrint, kad L'architecture D'aujourd'hui vienas iš vėliausiųjų architektūros apžvalgininkų savo labai vaizdingoje architektūros istorijos schemoje sako, jog konstruktyviai funkcionalinė architektūra šiandien jau perėjus per savo zenitą, kad japonų ir kitų pavyzdžių jau ieškoma naujų kelių.

Jonas Mulokas

Frank Lloyd Wright Price Tower, Bartlesville, Okla.

Ludwig Mies van der Rohe

Seagram dangoraižis New Yorke

rėta tą kūrinių perspausdinti, leidimas antrai laidai nebuvo gautas...

Menininko tragedija

Tuos patyrimus pergyvenęs, Kuznecovas įrašė į savo dienoraštį:

— Praleidi visą savo gyvenimą besistengdamas išgyti kai kuriuos sugebėjimus, verždamasis, dirbdamas, pasiekdamas kai ką mense ir prakasdamas naujus kūrybos pamatus, ir tada jie tau visai, ramiai ir apgalvotai sunaikina, ima pulti tuos dalykus, kurie tau tiek daug pastangų kainavo ir kuo tu taip didžiavaisi kaip rašytojas ir menininkas.

— Kas gi tą naikina? — klausia Kuznecovas, ir atsako: — Ogi visų pirma žmonės, kurie apie meną tiek tenusivokia, kiek kiaušės apie apelsinus ir kurie smegenų vietoje turi rinkinį (Markso) citatų ir gausiai baimės.

Ranka rašyti kūriniai be cenzūros

Toliau Kuznecovas pasakoja apie dabar kai kurių rusų rašytojų praktikuojamą "samizdat": mašinėlė perrašinėjama kūrinių, kurie nepaėmę pro cenzūrą. Jis sako, kad tuo būdu galima platininti poeziją, bet kiek gi egzempliorių romano galėtumei mašinėlė atpilti? O po to būtų greit areštuotas. Ir taip baigtųsi tavo, kaip rašytojo, karjera. "Pasiileiki vienintelis karys prieš gigančią mašiną", — sako jis.

Toliau rašytojas primena, kad Sovietuose privačių spaustuvių visiška nėra, o slaptas spaustuvės šnipai tuoj suka. "Ir tada ateina pati baisiausia kūrybingo rašytojo dalis: pradėti jausti paiką atbukimą, imi pergyventi jausmą, kad prarandi ir tą kūrybinę galią, kurią turėjai".

Revoliucijos 50 m. sukakties dienoje, 1967 m. lapkr. 7 d., Kuznecovas įrašė į dienoraštį:

Jaučiuosi kaip kalėjime

— Aš vaikštau, atsisėdu, ir vėl atsikeliu, ir galvoju vis tą patį: jaučiuosi kaip kalėjime. Nebegaliu rašyti. Neturiu vilties, kad mano kūriniai bus išleisti dabar ar kada nors ateityje. Esu pasmerktas visą gyvenimą rašyti ir spausdinti tik tai, ką leis... Paprastas kalėjimas yra primityvus dalykas. Tave ten uždaro ir sėdi. Gali net bandyti pabėgti. Bet dvasios kalėjimas yra daug rimtesnis. Nėra klausimo apie bandymą pabėgti — tave sugaus. Nėra kur bėgti. Esant tokiai mano talento profanacijai ir prostitucijai aš kas kart darau si paikesnis. Aš imu pavirsti į Ionesco raga-

Slaptas sovietų rašytojo dienoraštis

Mikrofilme atgabentas iš Rusijos

JUOZAS DAUGALILIS

Londonė pabėgęs į laisvąjį vakarų pasaulį Sovietų rašytojas Anatolijus Kuznecovas atsigabeno slaptą rašytojo savo dienoraščio mikrofilmą, įsiūtus į apsiaustą. Dabar jie pradėdami skelbti laikraščiuose "Daily Telegraph" (Londonė), "Chicago Tribune", o net ir mums iš Berlyno atsiunčiamuose Vokietijos laikraščiuose gausu tos medžiagos.

Vieton literatūros, filosofijos — propaganda

Dienoraščio ištraukoje, kuri išspausdinta "Chicago Tribune" Nr. 229 (rugp. 17 d.) rašoma: — Žmonės, kurie niekada negyveno diktatūros ar fašistinio režimo teroro priepaudoje yra sunku suprasti tą didžiąją tylą, kuri užgulė Sovietų Sąjungą. Vieninteliai žmonės, kurie dabar Rusijoje turi laisvę kalbėti, tai melagiai...

Rusijoje nėra politinių debatų, o tik oficiali propaganda. Rusijoje nėra filosofijos, nes žmonės, kurie save vadina "filosofais" visą laiką ir energiją išeikvoja aiškinimams marksizmo. Ir tai nėra filosofija, o tik propaganda.

Dabarties Rusijoje praktiškai nėra tikros literatūros, nėra tikrai vertingų raštų. Egzistuoja tik ta rašymo šaka, kuri išsilauko propagandos ribose. Negalimas joks esančios politinės ir socialinės sistemos kritikavimas ar net abejonių, nors mažų, reiškinys.

Ir tai nieko naujo. Žmonijos istorijoje yra buvę daug brutalių diktatūros periodų, bet niekada nebuvo diktatūros, kuri laikytų tokią didelį skaičių žmonių ir taip tvirtai savo varžtuose kaip dabar Sovietų Sąjungoje.

Klaiki "Babi Jar" istorija

Rašytojas toliau sako, kad Rusijoje žmogus turi pergyventi nuolatinę baimę, kad ko nepasistartų, ir jis taip gyventi toliau nebegalėjo:

— Sovietų Sąjunga yra fašistinė valstybė. Rusijos intelektualai yra tarp pačių nelaimingiausių pasaulyje, jei ne patys nelaimingiausi iš viso. Nelaimingiausi gi yra rašytojai, nes jeigu kiti intelektualai gali matyti ir tylėti, rašytoją pati jo profesija verčia nepasilikti tyloje. Ir rašytojai, anot Kuznecovo, pasidaro kaip tie laukiniai liūtai cirke. Visa Rusija, anot jo, tai tik milžiniškas cirkas, su narveliais ir grotomis. Toliau rašytojas teigia:

— Gimdamas Rusijoje; aš tapau visam gyvenimui pasmerktas baimei.

Baimės grėsmė

Rašytojas pasakoja pergyventus badmečius, areštus, teismus, deportacijas tame krašte. Toks likimas yra visų, gimusių Rusijoje, — skelbia jis. Net ir valdantieji bijo vienas kito.

— Jau pervargau aš, — rašo Kuznecovas, — gyvendamas nuo latiniame laukime, kad jie ateis kiekvieniu momentu, padarys kraktą kambarį ir atras. Bet aš negaliu nerašyti. Ir taip aš rašau, paslepiau ką parašęs, o paskiau sukamšiu ir stiklinį indą, sėdu su juo ant dviračio ir vežu į mišką, kur palaidoju žemėje, vis drebėdamas, kad kas nors koku stebuklu tai užtikis ir iškas...

Klaiki "Rabi jar" istorija

Kuznecovas pasakoja, kaip jis, parašęs "Babi Jar", kur, aprašant nacių įvykdytas žydų žudynes, duodama suprasti, kad nėra didelio skirtumo tarp Hitlerio ir sovietinio fašizmo. Rašydamas to nesiekė, bet taip išėjo. Nunešus rankraštį į "Junost" žurnalą, redaktorai sakė, kad vertingas kūrinys, bet reikia padaryti išbraukimų. Kuznecovas su tuo nesutiko ir prašė jam rankraštį gražinti. Redaktorius Boris Polevoj atsisakė atiduoti. Tada pats Kuznecovas pagriebė rankraštį ir, išbėgęs į gatvę, sudraskė.

Tik vėliau jis atsiminė, kad redakcijoje liko kitas rankraščio egzempliorius, kuriame, padarę pakeitimus, jie ir išspausdino. Tik vėliau Kuznecovas išgirdo, kad jeigu būtų rankraštis dar bent mėnesį buvęs palaikytas nespausdintas, iš viso "Babi Jar" nebūtų leistas spausdinti bet kokiame formoje. Kai 1967 m. buvo no-

Jubiliejinė "Bauhaus" paroda Chicagoje

Kas yra tas Bauhaus? O tai daugelio dvidešimtojo amžiaus kūrybingiausių žmonių susibaudėliško polėkio vardas ne vien architektūroje, bet drauge ir skulptūroje, tapyboje ir kitokiuose menuose.

Tikrąjį Bauhaus yra aukštoji statybos bei architektūros mokykla, įsteigta architekto W. Gropius'o 1919 metais Veimare, Vokietijoje, 1925 metais perkelta į Dessau. 1933 m. nacių uždaryta ir išblaškyta. M. Nagy mokyklą vėl atgaivino 1937 metais Chicagoje New Bauhaus vardu. Gi 1946 metais ji vėl atidaryta Berlyne.

Tačiau Bauhaus vardas kultūros istorijoje yra įgijęs kur kas platesnį turinį negu vien tik institucinė architektūros mokykla. Su architektūra čia surišta daugelio 20-jo amžiaus kūrybingųjų polėkiai. Bauhaus šia prasme yra ir tikrinis kūrybingo judėjimo vardas, kuriame ieškoma savotiškos įvairių menų sintezės. Tai pastangos sukurti ateities statybą, kurioje, anot pačių bauhausininkų, architektūra, skulptūra, tapyba ir kiti menai, milijonų bendrijos rėmų sukurti nuostabioje vienybėje, kiltų vieną dieną dangopi, kaip kristalinis simbolis naujo tikėjimo.

Bauhaus judėjimas, gimęs Vokietijoje, greit išplitė kone visame kultūringame pasaulyje. Su juo reikia risti tokius įvairių tautų rinktinių architektų, skulptorių bei dailininkų vardus: W. Gropius'o, tik ką Chicagoje mirusio Mies van der Rohe, M. Nagy, Kandinskio, Klee, Feininger, Markso, Schlemmerio ir daugelio kitų. Tai įdomus, tiesiog kone dvasinis dvidešimto amžiaus kūrybingųjų žmonių apsigūnimas.

Dabar, minint 50 metų Bauhaus jubiliejų, Chicago (Crown Hall, 3360 S. State — "Illinois Institute of Technology campus") praėjusį pirmadienį atidaryta be galo įdomi Bauhaus paroda. Patį paroda yra globojama Vakarų Vokietijos vyriausybės. Jungtinės Amerikos Valstybės šio paroda bus tik Chicagoje. Iš čia bus perkelta į Torontą, į Kanadą, o iš ten į Japoniją, į Osakos miestą, kuriame 1970 metais, kaip kad buvo Montrealyje, atidaroma pasaulinė paroda. Anksčiau Europoje šio Bauhaus paroda buvo atidaryta tik Stutgarte, Londone, Amsterdamo ir Paryžiuje.

Cikagiečiams dabar yra tikrai išskirtinė proga šią istorinę parodą aplankyti. Chicagoje ji atidaryta iki rugšėjo 26 d. Lankymo valandos šokiadieniais nuo 9 val. ryto iki 5 val., sekmadieniais nuo 1 val. popiet iki 5 val. vak. Įėjimas — 1 dol., studentams 50 centų.

gorenko, Litvinovo, Lariso Darniel ir kitų. Kuznecovas suminėjo, kad kuo toliau nuo Maskvos, tuo mažiau apie jų žygius žinoma. Jokie juos paremianti žygiai kituose miestuose neįmanomi. Tiesa, plačiai paplitęs nepriklausomybės siekimo sąjūdis Rusijoje ir dabar taip, kaip buvo prieš šimtą metų, kada Ševčenko galėjo pasakyti "Visur tylo..."

Rašytojo Kuznecovo liudijimu, jau apie 90 procentų Sovietų Sąjungos žmonių nebėbėti komunistai. "Jau seniai Rusijoje nebėra revoliucinės dvasios, — rašo Kuznecovas. — Tėra tik tvirtai susidariusi imperialistinė valstybė, specialios rūšies, kokios ligi šiol nebuvo istorijoje. Praktiškai Rusijoje į komunizmą niekas rimtai nebežiūri. Tai tik išsūkia ironiška ir liūdninga šypsena".

Kuznecovas yra tos minties, kad Sovietų Sąjunga gali išprovokuoti trečią pasaulinį karą; ji čia būtų atsakinga, nes Amerika tik gina save ir Vakarų pasaulį. Rusijos žmonių nusistatymas dabarties Kinijos atžvilgiu yra labai šaltas ir nedraugiškas. "Nesutikau nei vieno asmens Rusijoje, kuris galėtų bent ką nors gero įžvelgti Kinijoje", rašo Kuznecovas.

Labai informuoti rusai supranta, kad Sovietų politika yra pavėikusi taip, kad Rusija, atrodo, turi priešus iš visų pusių, o draugų pasaulyje nedaug teturi. Tačiau Rusijos masės yra paveiktos kasdienės propagandos ir to ryškiai neįsuka.

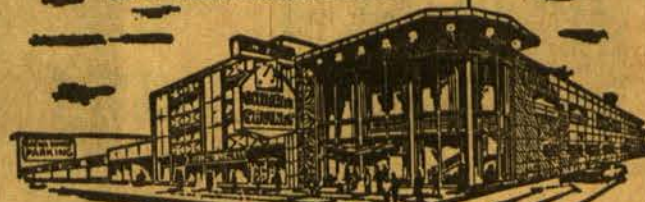
— Tikras mokytojas mus moko, kad Dievas yra, ne kad kada nors buvo; kad Dievas kalbėjo, ne kad kada nors kalbėjo.

— R. Emerson

FRANK'S TV and RADIO, INC.

3240 SO. HALSTED STREET Telef. — CA 5-7252
DIDELIS PASIRINKIMAS ĮVAIRIAUSIŲ TELEVIZIJOS, RADIO, STEREO APARATŲ PARDAVIMAS IR TAISYMAS.
SPALVOTOS TELEVIZIJOS APARATAI

Chicago Savings and Loan Association

5 1/4%

Certifikatų sąskaitos
Certifikatai išduodami tūkstantinėmis. Mažiausia turi būti \$5000. Pelnas mokamas kas trys mėnesiai.

4 3/4%

Ant visų knygelių sąskaitų
NUOSIMČIAI PRISKAITOMI KAS DIENĄ, IŠMOKAMI KAS TRYS MĖNESIAI.

STAI NARIAMS TEIKIAMAS MŪSŲ PILNAS PATARNAVIMAS:

* Vacation Club	* Notary Public Service	* Sell & redeem U.S. Bonds
* College Bonus Savings	* Free community rooms for your organiz'n meetings	* Two large free park'g lots
* Home Mortgage Loans	* Cash checks and pay all family bills with our spec'l money order checks.	* Save-by-Mail Kits
* Home Improvement Loans		* Travelers Checks
* Christmas Club		* Safe Deposit Boxes
* Insured Family Savings		

Chicago Savings and Loan Assn.

John Pakel, Sr., President and Chairman of the Board

6245 SO. WESTERN AVE.

TEL. GR 6-7575

H O U R S : Mon. 12 P.M. to 8 P.M., Tues. 9 to 4, Thurs. & Fri. 9 to 8, Sat: 9 to 12:30

Septyni seniai

G. PAPINI

Nepakankamai šiandien teprišmenami tie keli, dar 1945 m. tebebuvo gyvi, seniai, gimę ir augę amžiuje, kuris, atrodo, nūnai jau miręs ir tolimas, kaip Leono 10-ojo ar Liudviko 14-ojo laikai.

1945 metais mūsų tarpe dar tebegyveno septyni garsūs 19-tjo amžiaus vaikai, stebėtinai pergyvenę pirmosios 20-to amžiaus pusės visokias audras ir klaidius taifūnus. Seniausias jų turėjo devyniasdešimt metų, jaunesnieji jau beveik buvo įkopeni aštuoniasdešimt. Jie buvo gimę, kada apriusioje Europoje viešpatavo praeities laikų valdovai, šiuo metu besilįs istorijos dulkėse: imperatoriai ir karalienės Viktorija, Napoleonas III-sis, Pranciškus-Juozapas. Kai tie septyni pradėjo gyvenimą, tuomet dar nebuvo nei telefono, nei dviračio, nei automobilio, nei lėktuvo, nei atominės fizikos. Tie turtingi metais patriarchai tuomet (1945) dar tebegyveno, kalbėjo ir rašė, bet tai buvo gana neramūs, veik priešistorinio amžiaus paskutiniai egzemplioriai. Aplink juos viskas pasikeitė, pradėdant valstybių žemėlapius ir baigiant gyvenimo būdą bei kultūrą. O vis dėlto šitie septyni nugriauto amžiaus ir į pačiąs iškelto Atlantidos liudininkai ir vairininkai dar nebuvo tada pasidavę mirties sprendimui ir užuomarščiui.

Tai buvo rašytojai ir mintytojai, todėl pajėgūs jausti ir svarstyti. Daugelis juos pripažino ir tebepripažina kaip mokytojus. Nepaisant to, kad buvo gimę ir augę jau dingusiame amžiuje, tam tikru būdu ir jie yra dabartinio taip pasikeitusio ir pašalpusio amžiaus dvasios tėvai. Kaip jie apsprendžia šį apniokotą ir gūstojantį amžių, tiek skirtinga nuo to amžiaus, kuris matė jų jaunatvę ir pirmuosius laimėjimus? Jie augo ir brenė tuo neįtikimu metu, kuris slinko tarp 1870-ųjų ir 1914-ųjų metų karų, tarp taikos ir gerbūvio metų, kai atrūdė bus sekurta Europos dvasinė vienybė, kai visokie literatūriniai ir intelektualiniai išsišokimai buvo leistini ir niekam žalos nedarantys. Ką gi galvojo šitie seniai apie tą tuštumą, kurią aplink juos skleidė mirtis, naikindama jų amžininkus, jaunuolius ir mokinius? Ar jie jautė atsakomybės dalį, kuri tuose pasikeitimuose jiems tenka, kone trijų dešimtmečių laikotarpiu, pakeitusių gyvenimo išraišką ir žmonijos veiklos kryptį?

Negaliu susilaikyti, sako G. Papini, nebaskstelėjęs jų kiekvienam ir nepriminęs, koks buvo jų obalsis ir jų darbai.

Šitu septynių senelių dekanu, jei taip derėtų išsireikšti, buvo Bernard Shaw (1856), vegetaras ašis, intelektualinių mįslių, britų imperijos ir jos aplinkos pėdardų kūrėjas. Jis juokaudamas sprendė apie visus ir apie viską lyg iš aukštesnės pakopos, lyg supratimui iš ten ateisiančio naujo žmogaus, kurio pranašų ir jo pradininku pats skelbėsi. Bet ir jis niekad aiškiai nepasakė, koks turėtų būti tas būsimasis anizmogis. Jis pats visuomet slidinėjo tarp Fabijono ir Cezario, tarp skeptiko anarchisto ir dogmatinio valdovo. Bernard Shaw nebuvo naujo gyvenimo kūrėjas, bet idėjų skaldymo virtuozas, tarsi

koks lunatikas, amoralus priekaištautojas, skraidančių paradoksų žonglierius.

Daug skirtingesnis už jį yra norvegas Knut Hamsun (1859), miškinis, šiaurės pagonis, mylįs ir atstovaujantis atsiskyrėlio gyvenimui, leidžiančiam jam džiaugtis gamta. Knut Hamsun yra poetas, kai kuriuose puslapiuose didelis, romantiškas poetas, bet jo idealas yra atvirai egocentris. Ne visi žmonės gali gyventi miškuose, kaip nusivylę ir užsispyrę atsiskyrėliai. Didžioji jo didvyrių, netvarkingų klajoklių dalis neigia kiekvieną moralę ir socialinę discipliną. Jaunatvėje Hamsunas buvo iškentėjęs ir aprašęs badą ir vienatvę, tačiau šis jo išgyvenimas, vieton suartines rašytoją su broliais, padarė iš jo svetimą ciniką, kiekvieno žmogiško santykio sarkastinį prieša. Nieko pasaulį jįsai nemylį kaip tik medžius ir maištautojus.

Ir Maurice Maeterlinck (1862) buvo poetas, tačiau greit tapęs moralistu ir mistinku. Jis studijavo visas religijas, visus mokslus, visas teorijas, net pačias nepatikimiausias ir rizikingas, ta-

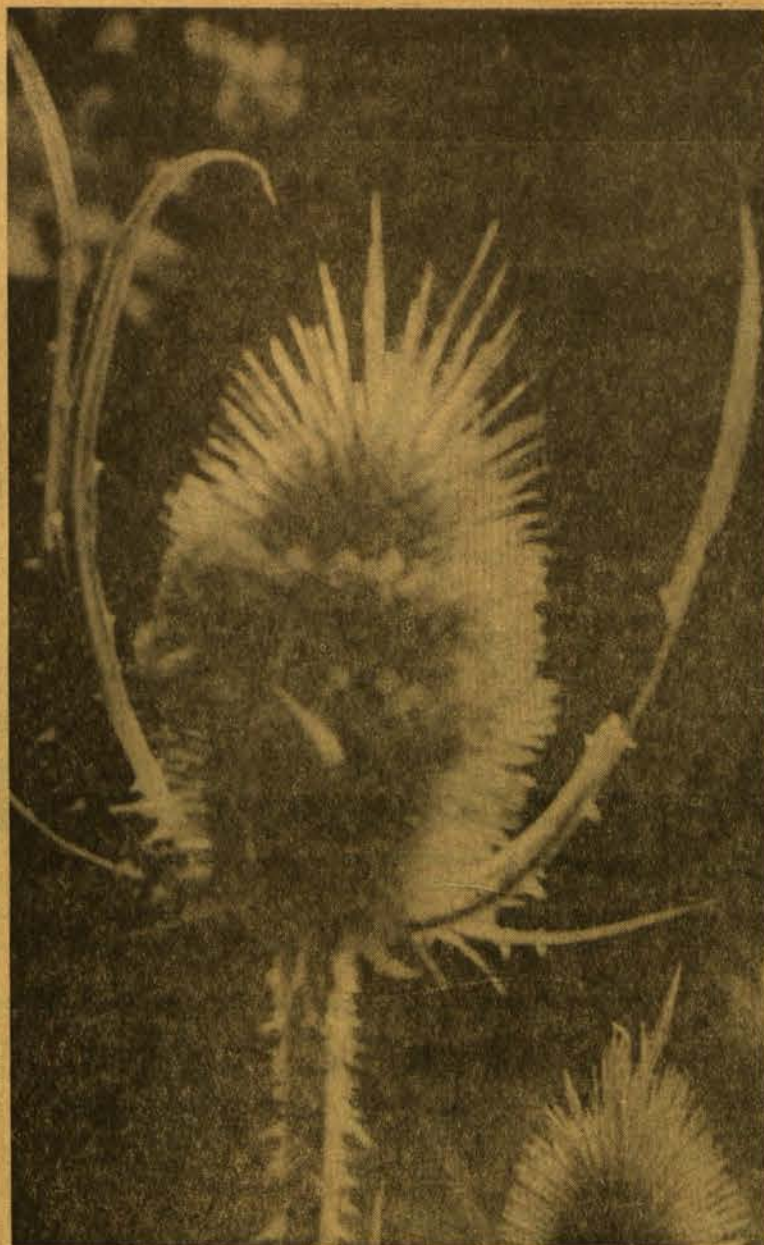

Giovanni Papini

čiau niekad nesurado tvirto dėmesio, kuris jį įtikintų ir nuramintų. Begaliniai domėjosi aukščiausiomis temomis: Dievu, visa, likimu, mirtimi, nemirtingumu. Bet jis neramiai ir abejodamas sukaliuojasi visur, kur buvo pilna priešgynybių ir klausimų. Apstėtas epiečiaus minčių, jis domėsi gyvenimu, bet jo mūza tikra problema raizgnė, jo tikslas — sukrėtimas. Tai diletantiškų dėsnių aristokratas, savo rūšies teosofas, tikintis be tikėjimo, skeptikas, besislėpiąs už neaiškaus mistiizmo. Shaw buvo linksmas žaidėjas, Maeterlinck, priešingai, nuobodus žaidėjas. Nei vienas, nei kitas tokiame pasauly, kuris ištroškęs tikrumo ir išsigelbėjimo, negali būti sielų vadovais.

Ir Viaceslav Ivanov (1866) yra poetas ir mitų iškėlėjas. Daugelį metų gyveno Romoje, ir italų rašytojų tarpe nebuvo nežinomas. Tačiau jis nebuvo tiek gerai pažintas ir pamiltas, kiek jis to buvo vertas dėl savo poezijos kilnumo ir savo dvasios angeliskumo. Bendru sutarimu, jis buvo laikomas didžiausiu rusų poetu, paskutiniųjų 19-to amžiaus dekadų simbolistų judėjimo veteranu. Ivanovas buvo mokslingas humanistas, su meile tyręs kiekvieną graikų stebuklo formą, svarbiausia pilnas religinės dvasios, Solovjovo įtakoje susiradęs kelią į Romą. Krikščioniškuoju dvasios susikaupimu jis gvildeno klausimą, kuris Nietzsche galvoje paskutiniaisiais momentais švystelėdavo: Dioniso atsiskleidimas Kristuje. Tačiau Ivanovo kultūra per daug aristokratiška, jo poezija dažnai neaiški, mintys nelabai tesuprantamos tam, kas neturi nuovokos apie Rytų ir Vakarų paslaptis. Ivanovas — švytintis žiburys, degas vienatvėje: jis tegali apšviesti tik aukštos kultūros kilnų asketą.

Paul Claudel (1868) kitas didelis poetas, kuris kai kada atsklaidavo gotiškose teologijos

Skulptūra, skulptorės Vasaros kūryba...

Nuotr. V. Mažel'o

bazilikose. Nors ir užsiėmęs pasaulio nepoetiškais konsulo ir ambasadoriaus darbais, jis turėjo du herokiškus troškimus: atgaivinti didžiąją tragediją ir didžiąją religinę apeiginę lyriką. Tragedija ir odė yra aukščiausios poeinio genijaus pakopos, dabarties "grynosios poezijos" eiles kartojančių svirplių pamirštos. Bet ir Claudeliui tu aukščiausių pakopų pasiekti nepavyko. Jo teatraliniai veikalai, išskiriant "L'annonce fait a Marie", nepasklido žmonėse, kaip Sofoklio ar Shakespeare. Jei kartais jo poezija ir iškyla iki biblinių ir viduramžių aukštumų, ji tėra maistas intelektualiniams patricijams ir netampa sielas pagaunanti jėga. Kartais jo katalikiškumas yra net per daug elementarus ir bereikšmis, tik retais atvejais jame banguoja meilė Kristui. Kilminis jo jautrumas, jo simbolinės ir majestotinės kryptys nuveda rašytoją greičiau į Senąjį negu į Naująjį Testamentą. Nepaisant jo garso, Claudelis yra Alpių šaltinis, kur nedaugelis keliautojų tesugeba jame atsigaivinti.

André Gide

sidaręs dviejų europinių pranašų, būtent Mazzarino ir Tolstojaus, mokinių ir apaštalu. Jis tinedaugelis keliautojų tesugeba "giui", darbas su verpstimi ir pa-

sninkas galėtų begaliniai didėle tautą išgelbėti, nors ir pasidalinusią į tiek rasių, kastų bei religijų. Gandžio doktrina buvo sukurta iš krikščionybės ir induizmo atbrailų, iš nacionalizmo ir demokratijos. Bet joje nėra jokio naujo visuotinos vertės dėsno, kad jis galėtų duoti bent apybraižą indiškajai mozaikai. Jis buvo didvyris, išpažinęs, kančiny, daugelio akyse tarsi koks pranašas, bet jam nepavyko savo tėvynės išgelbėti nuo broliu-diškų prietarų ir iš svetimos įtakos.

André Gide (1869) — joks poetas, bet tik rafinuotas ir genialus artistas, matintas ir apnuodytas dekadentinio romantizmo visokiais skysčiais ir visokiais nuodais. Jis apsirūpino komunistų partijos biuleteniu, bet savo vidine nuotaika, jausmais ir protu buvo anarchistas, linkęs į visokias pagundas, kaip velnioniškas, taip ir angeliškas. Gide yra bitė, iš kiekvieno žiedo iščiulpianti syvus, tai degantis, besišvaistantis aplink visas šviesas druzgas, dvasinis epikūrininkas, kuris kartu su nustebusiais pragaro gyventojais degina savyje visus dieviškus maištus. Užsispyrusiai atmeta jis bet koki įsipareigojimą, tačiau jau pats tas užsispyrimas yra įsipareigojimas, gal net kietesnis už kiekvieną kitą. Jis nori būti vandeniu visoms vazoms, veidrodžiu visokiems paveikslams. Žaidė jis visomis teorijomis ir visais idealais, jis laimėjo visas žaidimo partijas, bet pralošė pačią svarbiausiąją, būtent tą, kurioje užstatu padėjo savo sielą. Ir ką gi begali pasakyti pusbasis "žemiškų skanėstų" virėjas naujoms generacijoms, ieškančioms išsigelbėjimo ir vilties?

Tai štai tie paveikslai paskutinių mohikanų iš 19-to šimtmečio. Portretai tų senų, kurie svaėjo ir dirbo anksčiau už mus. Nenorime čia jų smerkti, net jeigu šitai ir vertėtų. Bent dalinai jų protinis netvarkingumas bus prisidėjęs prie 20-to amžiaus katastrofų. Dabar žingsnis po žingsnio stebime šešėlius, kurie baigia juos apsupti. Stebime laiko ir aistrų apkrumpliūtojas jų pažiūras, jų liūdesių prigesusias akis. Gal jie tokie iš nuovargio, gal iš gailėsio?

Sulietuvino: dr. P. Mačiulis

I KNYGŲ MILIJONUS OKUPACIJOJE PAZVELGUS

Jei keturiasdešimtmetis nuo 1964 iki 1994 metų Lietuvoj turi spaudos draudimo laikų vardą, tai dabartiniai laikai, nepaisant, kad lietuvių kalba išleidžiamų knygų priskaičiuojama šimtai milijonų, pagrįstai gali būti vadinami lie-

DRAUGAS, šeštadienis, 1969 m. rugpjūčio m. 30 d.

tuvių minties slopinimo laikais. Tą geriausiai liudija faktas, kad tarp daugybės išleidžiamų knygų Lietuvoje tik 11.2 proc. jų yra lietuvių rašytos. Ir taip yra, nepaisant to, kad stirtos vertimų užgožia bibliotekas, ar lieka sandėliuose, kai visa eilė lietuvių autorių leidinių, vos išleisti, išgaudomi per kelias valandas, tačiau naujų laidų metų metais nesusilaukia, nes... popieriais trūksta, ar spaustuvės užimtos!

(Nuikelta į 7 pusl.)

10% — 20% — 30% pigiau mokėsit už apdraudą nuo ugnies ir automobilio pas

FRANK ZAPOLIS

3208 1/2 West 95th Street
Chicago, Illinois

Tel. GA 4-8654 ir GR 6-4339

PARDUODAMI
IS MODELINŲ NAMŲ BALDAI
30% iki 50% nuola. Ja. Galima
pirkti dalimis ir išmokėtina.
SOUTHWEST FURNITURE CO.
6200 S. Western Tel. GR 6-4421

Organizacijų Dėmesiui!
IŠNUOMOJAMA
NAUJŲJŲ METŲ SUTIKIMUI
Puošnus
Restoranas ir Cocktail Lounge
THE MANSION RESTORANAS
6250 West 63rd Street Tel. — 586-7600

GRĮŽTANT Į MOKYKLAS,
PIRMIAUSIAI PATIKRINKIT
PAS MUS!

MES TURIME VISA KAS TIK REIKALINGA MOKYKLAI.
UZ PRIENAMAS KAINAS!

- * Visų dydžių įrašomoji medžiaga
- * Portfeliai.
- * Tempera setai, 6—12—16 spalvų.
- * Post mechaniški braižymo įrankiai.
- * Palaidų lapų viršeliai ir įterptiniai lapai.
- * Crayons * Pieštukai * Dažai * Rašalas
- * Parker, Paper Mate ir kiti plunksnaočiai

IAMA STATIONERS

"THE SHOP U-NEED" "THE SHOP U-NEEK"

6305-07 So. Kedzie Tel. PR 6-9102

Dovanos, Kortelės, Knygos, Rašt. Reikmenys ir Dennison Prekės

We Offer To Savers

SAVINGS CERTIFICATE

5 1/4%

5%

6 or 12 MONTH \$10,000 or MORE

4 3/4%

6 or 12 MONTH \$5,000 or MORE

Passbook Savings Accounts

Paid Quarterly

Computed and Paid as of:

Mar. 31 — June 30
Sept. 30 — Dec. 31

Mutual Federal Savings

AND LOAN ASSOCIATION

2212 W. CERMAK RD.
Chicago, Ill. 60608
Virginia 7-7747

PETER KAZANAUSKAS, PRESIDENT

10 NAUJŲ — 20 DEMONSTRUOTŲ
1968 CHRYSLER
Paskutinė proga!
SUTAUPYKITE IKI \$3,000.00
nuo fabriko kainos.

BALZEKAS MOTOR SALES, INC.
PLYMOUTH, VALIANT, CHRYSLER, IMPERIAL
4030 ARCHER AVENUE — TEL. VI 7-1515

Variotą automobilį galite pirkti
pradedant \$50.00.

Paul Claudel

EARN **5 1/4%** PER ANNUM
ON
\$10000
INTEREST COMPOUNDED DAILY

Standard Federal pays 5 1/4% interest per annum on savings certificates of \$1,000.00 or more. Issued for 6 months.
A 90 day gold eagle passbook account which pays 5% per annum (\$50.00 minimum) is also available. Regular passbook savings earn 4 3/4% per annum. Interest is compounded daily, paid quarterly.
Savings in by the 10th earn from the 1st.

STANDARD FEDERAL

Savings and Loan Association of Chicago
Assets over \$141,500,000.00 — Reserves and Surplus over \$12,000,000.00 (more than twice the legal requirements)
Federal Charter — Federal Supervision
4192 Archer Avenue at Sacramento — Chicago, Illinois 60632 — VI 7-1140
HOURS: Mon., Thurs. 9 A.M. — 8 P.M. — Tues., Fri. 9 A.M. — 4 P.M. — Sat. 9 A.M. — 12 Noon — Wed. — No Business Transacted

Nauji leidiniai

• **Mrko'as Vaitkus, NEPRIKLAUSOMYBĖS SAULĖ.** 1918-1940 metų atsiminimai. VII tomas — trečioji dalis. Nidos Knygų klubo leidinys Nr. 72, 1969. Leidinys 268 psl., kaina 2.50 dol., gaunamas ir "Drauge".

Džiugu yra, kad mūsų kultūrinio gyvenimo ir kūrybos vėtrono puikieji atsiminimai taip užtikrintai tomas po tomo pasirodo. Šio aštuntojo tomo dovanojimo proga tenka priminti, kad praėjusiais 1968 metais Nidos išleisti "Nepriklausomybės saulė" ankstesnieji du tomai yra laimėję Lietuvos ir rašytojų draugijos premiją (Lietuvių fondo tūkstantinę) kaip geriausioji jubiliejinio laisvės metų knyga. Laureatui premija bus įteikta spalio 11 d. Jaunimo centre, Chicago.

Šiame naujame kan. M. Vaitkaus atsiminimų tome didžiausioji jo dalis skirta Maironiui, daugiau kaip 80 psl. Pats Maironis, visa jo gyvenimo aplinka ir žmonės, kurie apie jį sukėlėsi, memuaristo taip vaizdžiai aprašyti, ir su tokiu patraukliu tikrumu pristatyti skaitytojui, kad tais puslapiams negali atsigerėti. Visi toliau riedančiuos autoriaus atsiminimus tuo pačiu įžvalgumu paliesta ilga ilga virtinė ano meto įvykių ir ypač kultūros bei visuomeninio gyvenimo nepamirštinių žmonių. Čia ir Sofija Ciurlionienė ir Tumas-Vaižgantas, ir Salomėja Nėris, ir Adomas Jakštas, ir šimtai kitų smulkesniųjų, vis perbėgančių šiemis stambiesiems jų gyvenimo kelią. Knyga, galėtume sakyti, yra tikras nepriklausomybės meto ryškiųjų ir spalvingųjų žmonių gyvasis pantheonas.

• **GAUDEAMUS, 1969 m.** liepos mėn. Nr. 4. Studentų ateitininkų sąjungos leidžiamas žurnalas. Redaguoja V. Klorys, 1543 Holmden Road, South Euclid, Ohio 44121.

Šių metų "Gaudeamus" numeriai daugeliui yra geras pavyzdys, kaip galima skaudžiai apsigauti, "realiomis" akimis žiūrėti į mūsų akademinį jaunimą. Sveriant jo raštingumą, ne kartą tas jaunimas pavadinamas beraščiu. Ir iš tikrųjų, net Draugo redakcija panašiai turėjo galvoti, kai jau beveik dveji metai pati Lietuvių studentų sąjunga savo tarpe neranda nė vieno, kuris apsimintų ir sugebėtų redaguoti sąjungos vardą dienraštyje kas mėnesį pasirodantį puslapi, pavadintą "Akademinėmis prosvaitėmis". Jau greit bus dveji metai, kai tam puslapiui nėra nei redakcijos, nei joks studentas neatslūncia jam mažiausio raštelio. Pati "Draugo" redakcija turi kas mėnesį graibytis šokių ar tokių raštų studentiskam puslapiui.

Tokioj nerastingumo situacijoje ką gi gero apie studentiską plunksną ir jų žurnalistinius bei kūrybinius sugebėjimus begalvo...

Tačiau žmogus imi ir apsirinkti. Studentų ateitininkų leidžiamas "Gaudeamus" rodo ką kitą. Pastarieji šio leidinio numeriai yra užpildyti tokia gera ir kruopščiai atrinkta medžiaga, ir taip estetiškai sutvarkys, kad reikia tik gėrėtis. Ir pačių studentų rašiniai, ir jų kultūrinių bei pasaulėžiūrinių temų drašūs svarbiam, atviros organizacinio gyvenimo išpažintys, daug vilčių teikiantys grožinės literatūros bandymai liudija, kad mūsų akademinėje jaunime dar yra gyvo polėkio ir šį polėkį fuodu ant balto įkūnijančių ir žurnalą tvarkyti sugebančių plunksnų. Net ir kalbos atžilgiu nedaug ką žurnalui galėtume prikišti. Suprantama, viena kita kalbos klaida dar palieka puslapiuose išbrovusi. Jeigu ir šia kryptimi ateityje bus akyliau pasistūmėta, tai "Gaudeamus" esamose sąlygose bus beveik netikėtas fenomenas mūsų šiandieninio jaunimo veikloje.

• **LIETUVŲ GYDYTOJŲ BIULETENIS, 1969 m.** liepos — rugpjūčio mėn. Nr. 3 (35). Pasaulio ir Amerikos Lietuvių gydytojų sąjungos organas. Vyr. redakt. dr. S. Biežis. Redaktoriai: dr. S. Budrys, dr. A. Garūnas ir dr. V. Tauras. Redakcijos adresas: dr. S. Budrys, 2751 West 51st St., Chicago, Ill. 60632. Administruoja Irena Makštutienė, 8743 Mobile Ave., Oak Lawn, Ill. 60453. Metinė prenumerata 6.00 dol. Šiame numeryje: Hipofizektomija, gonotropiniai hormonai krūčių vėžio pacientės ir žmogaus hipofizės ultra struktūra (K. Lederis), Tropinių kraštų ligos (E. Draugelis), Lietuvių gydytojų moksliniai darbai (J. Valaitis, V. Saulys), Medicinos istorijos nuotraukos Lietuvoje (D. Jasaitis), Medicinos ir sveikatos reikalai nepriklausomoje Lietuvoje (K. Gudaitis), Pasaulio ir Amerikos Lietuvių gydytojų sąjungos VII suvažiavimas, Dantų gydytojų skyrius, Kronika, Moterų kampelis, In Memoriam.

• **Pirmą kartą po karo Vilniuje išleista Vaižganto PRAGIEDRULIŲ abudu tomai.** Leidinyje yra ir du straipsniai apie autorių ir jo kūrinių, parašyti A. Venclavos ir A. Vaitiekūniūnės.

Be to, mokyklinio amžiaus skaitytojams išleista Vaižganto kūrinių rinktinė vardu VALIULIO PASAKA. Toks, kiek trumpesnis rinkinys jau buvo išleistas 1957 metais, tada pavadintas DEDĖ LAPE NUŠOVĖ.

Ir PRAGIEDRULIŲ ir rinktinės išleista po 25,000 egzempliorių (E).

DVASIOS HEROJŲ PĖDOMIS Mūsų laikais, kai imama atpalaiduoti net ir kai kuriuos moralės vartus, naudinga būtų dažniau prisiminti dvasios galūnes, kurie taip sėkmingai įkūnijo humaniško idealus, parodydami religiniais motyvais apspęstą didelį dvasios heroiskumą. Tam gera proga sudaro biografiniai tokių žmonių bruožai.

Vienas iš šios rūšies veikalų yra C.P.S. Clarke knyga "Everyman's Book of Saints". Knygą peržiūrėjo Rosemary Edisford, Išleido Philosophical Library, New Yorke, 1969 m.; 346 pusl., 10,00 dol.

Čia perteikiamos beveik kiekvienos dienos šventųjų suglaustos biografijos. Kanauninkas W. Purcell įžangoje nurodo, kad šaltiniai šiam veikalui buvo mokyto jėzuito Delehaye redaguotieji "Analecta Bollandiana", Jokūbo de Voragine, Genoo arkivyskupo, trylikame šimtmeči surinkta medžiaga ir vadinamas "Aukštinis skaitinys" ir pagaliau praėjusiam šimtmeči kun. Sabino Baring-Gould rinkinys "Sventųjų gyvenimai".

Iš tų šaltinių paruošiant šią knygą stengiasi ją sudaryti vaizdžią ir įspūdingą, tačiau autorius nedarė griežtos atrankos tarp tikrovės faktų ir legendų, todėl knyga, nors gali būti lengvai skaitoma, bet ne visur teikia istorinės tikrovės išpažintį. Bet šiaip — naudingas pasiskaitymas.

J. Pr.

Dr. Albino Šmulkešio iniciatyva Philadelphia apylinkėse sukamo lietuviškojo filmo darby įtampoje. Iš kairės į dešinę: dr. Albinas Šmulkešys, Vytautas Kačinas, Algimantas Kezys, SJ, ir Vincentas Grudys. Nuotr. K. Čikoto

NAIKINAMI MAIŠIAGALOS KULTūros PAMINKLAI

Apie beatodairišką lietuvių kultūros paminklų naikinimą rusų okupuotoje Lietuvoje gaunama vis daugiau žinių. Jų paskelbia ir liet. komunistinė spauda, nors ir labai atsargiai, vengdama įžeisti okupantą.

Kaip yra apieštas Maišiagalos piliakalnis (Vilniaus apskr.), matyti iš A. Navaracko, Kultūros paminklų apsaugos inspektoriaus, rašinėlio KJT 1969.8.14 d.:

"Vienas didingiausių ir įdomiausių Vilnijos archeologinių istorinių paminklų, išskyrus Gedimino pilies kalną bei Medininkų pilį, yra Maišiagalos piliakalnis. Jo aukšti, statūs šlaitai, apjuosti giliais grioviais ir pylimais, bei didelė, apie 2800 kv. m. aikštelė rodo, jog čia buvo žymi gynybinė pilis, stovėjusi prie svarbaus Vilniaus — Ukmergės kelio ir sauganti Vilnių iš šiaurės.

Prie pilies būta ir didžiulės gyvenvietės bei priešpilių, apsaugotų irgi grioviais bei pylimais. Tokio tvirtinto priešpilio liekanos yra išlikusios rytinėje piliakalnio pusėje, kur Dūkštos upelio dešiniuoju krantu tęsiasi jau apnaikintas apie 160 metrų ilgio griovys ir pylimas. Likusioji šio pylimo bei griovio dalis, kuri, matyt, tęsiasi iki Dūkštos upelio lankos (rytuose), jau visiškai sunaikinta.

WAGNER & SONS
Typewriters — Adding Machines — Checkwriters
Nuomoja — Parduoda — Taiso
NAUJOS NAUDOTOS
Virs 50 m. patikimas patarnavimas
NAUJOJE VIETOJE
5610 S. Pulaski Rd., Tel. 581-4111

MOVING
Perkrausto baldus iš arti ir toli
A. BENIULIS
Chicago, Ill. 60629. Tel. RE 7-7083

LITUANUS ŽURNALAS, MINĖDAMAS 15 METŲ SUKAKTĮ, SKELBIA JUBILIEJINĮ VAJŲ — SU YPATINGOM DOVANOM.

Jau penkioliktį metų, kai Lituanus, leidžiamas anglų kalba, atlieka laisvųjų lietuvių šauklio pareigas 97 pasaulio šalyse — tiek valstybių jis pasiekia keturis kartus metuose. Penkiolikos metų sukakties proga, esame ir būsimi Lituanus skaitytojai, atsuntę 5 dol. čekį, kviečiami dovanai atsimti šampano bonką. Čekius rašykite LITUANUS vardu, P. O. Box 9318, Chicago, Ill. 60690. Gavę iš Jūsų pratestą ar visai naują prenumeratą, tuoj pasiųsime šampano kortelę, kurią nemokamai iškeisite į šampaną vienoje iš devynių kortelėje pažymėtų, didžiųjų Kane Beverage krautuvų Chicagoje. Dovaną atsimti su kortele asmeniškai.

Šis nepaprastas LITUANUS vajas baigiasi rugsėjo 1 d. — Darbo Dienos šventėje. Visais klausimais prašome skambinti Chicago telefonų 434-0706, Jonui Kučėnui, LITUANUS reikalų vedėjui.

Šia proga dėkojame Kane Beverage krautuvėms už dovanotą šampaną.

FIRESTONE PADANGOS (TIRES)

NATIONWIDE GUARANTEE
No-Limit on MILES...
No-Limit on MONTHS

FULL LIFETIME GUARANTEE against defects in workmanship and materials and all normal road hazard injuries encountered in everyday passenger car use for the life of the original tread design in accordance with terms of our printed guarantee certificate. Price of replacement pro-rated on original tread depth wear and based on Firestone adjustment price for replacement tire at time of adjustment. Firestone adjustment prices are intended to, but may not, represent approximate current average selling prices and are subject to change without notice.

Neribota garantija: iki susidevėjimo. Ratiškai (wheels)

Taip pat atliekama ratų reguliavimas ir balansavimas (Wheel alignment and balancing). Stabščiai (Brake service), motoro regul. (Tune up), keičiamos dalys, alyva, tepimas, kt. pataisymai.

Country Auto & Tire Service
2423 W. 59th Street, Chicago, Illinois
Telef. — GROvehill 6-7777

Val.: kasdien 7 v. r. — 7 v. v., šešt. 7 v. r. — 3 v. p. p. Sekm. uždaryta. Kitu laiku pagal susitarimą.

Savininkas MIKAS ČESAS

DRAUGAS, šeštadienis, 1969 m. rugpjūčio m. 30 d.

ta: užstatyta trobesiais, paversta pat reikia nukelti nuo pylimo vi-

daržais. Žymus istorinis paminklas — Sij didingą piliakalnį būtina su-

didinga Maišiagalos pilies lieka-

na — piliakalnis yra labai apleis-

tas. Piliakalnio šiaurinis pylimas,

apie 100 m. ilgio, iškasinėtas duo-

bėmis, apstatytas tvartais, rūšiais,

užterštas atmatų duobėmis... Ne-

gana to, pylimas žalojamas ir to-

liau. K. Statkūnas, nukasęs apie

5 m. ilgio ir 1,4 m. storio py-

limo plotą (kur pastebimas ryš-

kus kultūrinis sluoksnis), stato

tvarto priestatą. Tokią savavališ-

ką statybą kultūros paminklo te-

ritorijoje draudžia Kultūros pa-

minklų apsaugos įstatymas ir ne-

delsiant reikia ją sustabdyti. Taip

čiaus. — Mokymas vaikų siekia jam

pagelbėti apsieiti be mokytojo.

— E. Hubbard

— Uždedant mokesčius ir

kerpant avis reikia sustoti prie

jus prie odos. — A. O'Malley

— Šiame pasaulyje nieko nėra

tikro, išskyrus mirtį ir mokes-

čius. — Ben Franklin

LUIZ AUTO REPAIR
6643 S. KEDZIE AVE., CHICAGO, ILL. 60629
TELEF. — 436-3699
KAROSERIJOS, SPARNŲ (FENDER) TAISYMAS IR DAŽYMO DARBAI
Atliekami tiksliai ir nebrangiai.
Savininkas Aloyzas A. Kunickas

Mūsų erdviose patalpose turime didžiausį pasirinkimą visų modernių baldų, elektrinių krosnių, radijo ir televizijos aparatų, šaldytuvų ir kitų namams reikmenų.

LIETUVIŲ STAIGA

ROOSEVELT FURNITURE CO.
F. A. RAUDONIS ir N. BERTULIS

2310 W. Roosevelt Road Tel. SEeley 3-4711

Atdara pirmą ir ketvirtą 9-9 val.; antrą, trečią ir šeštą. nuo 9 iki 6 val. sekmd. atdara nuo 11 iki 4:30 val. po pietų.

Siuvimo Mašinos — Dulkių Siurbiai

• BERNINA
• NECCHI
• ELNA
• VIKING
• PFAFF
• SINGER
ELECTROLUX
HOOVER
EUREKA
KIRBY
ROYAL
IR KT.

Parduodame, nuomojame ir taisome siuvimo mašinas, dulkių siurblius prie namomais kainomis ir sąlygomis. Turime dalis. Aptarnaujame Chicagoje ir priemiesčiuose.

B and B DISTRIBUTING COMPANY
A to Z Sewing machines and Vacuum cleaners

4081 ARCHER AVE. (Prie California Ave.), Chicago, Ill. Tel. 927-4702

Vedėjas Arvydas M. DIKINIS

Pasinaudokite Draugo „Classified“ skyriumi.

Anomis tremties dienomis išdavomės septynias dienas. Šiandieną jau, išdirbus net keliolika metų vienoje vietoje, daugelis mūsų vyresniųjų jau gauna bent porą savaitių apmokamų atostogų. Užtat nenuostabu, jog dabar daugumas mūsų atostoginių laikų praleidimą planuoja pusę metų. Gal būt, net ir daugiau.

Sekdami jaunųjų pavyzdžių, ateitininkai sendraugiai savo organizacijos nariams kasmet ruošia vasaros stovyklas. Tai naujas fenomenas organizaciniame gyvenime, nes ne viena kita lietuvių organizacija (išskyrus, žinoma, jaunimo) tokių vasaros stovyklų neturi. Ir gera, kad mūsų vyresnieji gali savo draugų būryje kultūringai praleisti bent kelis dienas.

Šiometinė ateitininkų sendraugių stovykla Dainavoje įvyko rugpjūčio mėn. 3-10 dienomis. Stovykloje dalyvavo gera šimtinė, įskaitant visus vaikus, stovyklautojų. Nuotaika buvo gera, nes Dievas apdovanojo geru oru, o organizacija — skylėta programa.

Nesugebėjimas paruošti geresnės programos rodo mūsų vyresniųjų organizacinį išklebimą.

Jaunimas, nors ir jaunatviškai padūksta stovyklose, bet dar vis sugeba ir geresnes programas paruošti. Keista, bet sendraugiai, sprendžiant iš jų pasisakymų, buvo net patenkinti taja pasukomis sudurtyta programa.

Gerai, kad stovykloje buvo ir Pranas Zaranka. Jis niekuomet nesnaudžia ir visus įkinko dainavimui. Užtat jo vadovaujamieji sendraugiai dainavo visur: salėje, prie ežero, prie laužo, valgykloje, bažnyčioje (giedoję), sporto aikštėse ir duše. Jo nuomone, stovyklautojai gerai turavodavo — atseit nebuvo skėnių. Šitas visų dainavimas sukūrė nuotaiką. Daugumos stovyklautojų veiduose buvo šypsena; taip kaip prieš fotografavimąsi.

Kitos programos dalys buvo tik šiaip sau. Tiesa, valgymai buvo sklandūs, bet vakarienes programos ir paskaitos bei pašnekesiai šlubavo.

Paskaitos buvo suorganizuotos paskubomis; dauguma iš pačių stovyklautojų tarpo (kun. dr. P. Celiešius, dr. J. Pikūnas, dr. R. Zalubas). Nesakytume, jog tie pašnekesiai buvo neįdomūs (tik kai kurie apie savitarpio šalpa-sakykimę). Visus nustebino savo aktualumu dr. Zalubo pašnekesys. Idomus buvo ir dr. J. Girniaus pašnekesys, nors jis ir buvo nenumatytas. Tačiau buviam Federacijos vadui užsukus stovyklon, jo be pasikalbėjimo taip ir nepaleido.

Vis dėlto idomiausias dalykas — tai viena šeštadienio popietė.

Ją tokia padarė trijulė iš Chicago. Gudrus tas Titas Antanaitis. Jam paskaitai apie dabartinės Lietuvos poetus savęs paties neužteko. Talkon jis pasikvietė aktorius Karilę Baltrušaitę ir Leoną Barauską. Antanaitis kruopščiai nagrinėjo dabartinę poezijos padėtį Lietuvoje, o aktoriai pailustravo poezinę gyvybę ir gyvastingumą pavyzdžiais. Poeziją jie ne tik šiaip sau perskaitė, o perdavė su visa aktoriška grožybe, nemeluotu įsijautimu. Tai bene pirmas atstikimas, kai toksai pašnekesys buvo praturtintas konkrečiais pavyzdžiais. Ne veltui tad buvo kai kurių stovyklautojų atsidūstama, kad, girdi, vien tik dėl šio pašnekesio buvo verta stovyklauti.

Vakarinės programos buvo "smūtnos". Net ir mėnulio nebuvo (nors ano įtaka mūsųose, o ypatingai įsimylėjusiose, dabar visai sumažėjo). Padėtį gelbėjo Zaranka čia dainų mokymąsi suorganizuodamas, čia prie laužo dainas praveddamas, čia vėl vaikų programą bei poezijos vakarą suorganizuodamas.

Beje, buvo ir didelis meno vakaras, stovyklavimui baigiantis. Programą atliko Izabelės Motekaitienės studijos mokiniai. Nebūnant muzikos žinovų — sunku pasakyti apie to vakaro gerumą. Užtat pasitenkimsim pastaba, kad vienas dainavo vyriškai, kitas — moteriškai, o M. Motekaitis pianu skambino nei per daug garsiai, nei per daug tyliai.

Vadovybė sendraugių stovyklose visada būna labai nuolaidi prasizengimams, paslaugai patarimams. Pirmųjų — nebuvo, o antruosius vadovybė atliko su kaupu. Juozas Paškus (komentantas) sušaukdavo visą vaikų būrį prie vėliavos pakėlimo, pranešdavo apie žymesnius atvykėlius, atgabendavo bulkutes ir pieną pavakariams. Algis Žukauskas (programų vedėjas) daug darbo neturėdavo; išskyrus pristatyti prelegentus. Dvasiniu peno rūpinosi kun. dr. P. Celiešius, o fizinį lavinimą ir vaikų sporto šventę — Donatas Balčiūnas. Aplamai, visa vadovybė buvo gera; kaip ir stovyklautojai.

Be įvairių vadovų ir tvarkytojų, stovyklos vadovo, arba globėjo, pareigas ėjo inž. Mikaila. Tai žmogus, kuris ir stovyklon visus sukvietė, nes, kaip žinoma, šiuo metu sendraugiai net Centro valdybos neturi (gėda, gėda) ir tik inž. Mikailos rūpesčiu ši stovykla ir įvyko.

Beje, dar viena įdomybė. Kažkurį dieną buvo svarstyta sendraugių reikalai. Čia iškilo ir sekančio ateitininkijos kongreso klausimas. Idomu, jog už Federacijos Valdybos planą kongresas ruošti kitais metais Dainavoje tepasiskė... vienas stovyklautojas.

Dail. Antanas Petrikonis tarpe kiviandiečių jo parodos kūrinį metu. Iš dešinės į kairę: F. Eidintas — dail. parodos rengėjas, St. Barzdukas, O. Jokubaitienė, O. Mikulskienė, A. Mikulskis, dail. A. Petrikonis, G. Kudukienė, dr. Jasaitis, N. Braziulienė, R. Kudukis ir ir V. Braziulis. Nuotr. Vl. Bacevičius

FILMŲ ĮVAIRUMAI

STASĖ SEMENIENĖ

Isadoros meilė

Airių kilmės amerikiečių šokėja Isadora Duncan (1878-1927) susilaukė triumfalinio pasisekimo Europoje. Čia ji per savo asmenines gastroles ir šokio mokyklas, įsteigtas Berlyne, Paryžiuje, Londone ir Maskvoje, turėjo didelės įtakos moderniam šokiui. Ji stengėsi šokiui grąžinti natūralumą ir laisvumą, todėl visad šoko basa ir dėvėjo rūbą, panašų į graikų toga. 1922 m. Maskvoje ištekojo už Sergejus Jesenino, 7 m. už save jaunesnio rusų poeto. Jos visas gyvenimas buvo ištisas šokis. Su vyru aplankė Europą ir Ameriką, greičiau abiejų žemynų smukles, o po metų persikyrė. Vos 30 m. sulaukęs Jeseninas nusižudė, krauju parašęs priešmirtinį eilėraštį. O Isadora, 49 m., žuvo Nioje, jos ilgą raudoną šalikui įsisukus į automobilio ratą ir ją pasmaugus. Jos autobiografija "My Life" (1927m.) išversta ir lietuviškai J. Norkaus 1932 m.

Isadora Duncan turėjo įtakos

Visi kiti — prieš. Girdėti, kad kongresas greičiausiai bus ne Dainavoje, o Chicagoje.

Stovykla — praeitis. Dabar beliko apgailestauti kas buvo negero ir gerėtis turėtais malonumais. Malonumų buvo kur kas daugiau negu nemalonumų. Trumpai — stovykla laikytina pasisekusia.

J. Šoliūnas

metus ir besikeičiančias nuotakas, ji įtikinančiai perduoda net kas darosi šio charakterio galvosenoje.

Filmas, atrodo, meta teisingą žvilgsnį iš visų kampų tam supratimui, kai nenusileidžia ligi operinių tragiškumų, kaip epizode, kur Isadoros du vaikučiai nuskesta mašinos katastrofoje.

Didelė dalis filmo skiriama atvaizdavimui Isadoros santykių su Paris Singer, suvamu mašinų milijonieriumi, kurį vaizdžiai perduoda Jason Robards. Tai ištisas lėbavimo periodas. Jis nuperka jai pilį ir Isadora įsteigia ten 50-čiai neturtingų mergaičių šokio mokyklą; jos valgydinamos verandoje braskėmis su grietine; tai nepaprastos prabangos gyvenimas. Tačiau trūksta kažko daugiau. Plaukiama humoru perpintomis scenomis paviršiumi, neužgriebiant giliai.

Juokingos scenos su Armand, anot Isadoros, į varlę panašiu pianistu, varliškai adoruojančiu šokėją.

Jesenino rolę Ivan Cenko pristato poetą nemalonių tipu. Per ilgą sceną Sov. Rusijoje — Isadorai šokant žibinto šviesoje ir susidraugaujant su beveik visa raudonąja armija (įvestos rusų

CRANE SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
B. R. PIETKIEWICZ, Prez.
2555 West 47th Street Tel. LAfayette 3-1083
PLENTY OF FREE PARKING SPACE

5 1/4% Mokamas už Vieną Mėn. Certificate saskaitas Minimum \$5,000.00

4 3/4% Naujas aukštas dividendas mokamas už investavimo saskaitas.

PINIGAI ĮNESTI IKI 15 D. PELNO NUOSIMCIOUS NUO 1 D. Dividendai mokami sausio ir liepos mėn. 31 d.

VALANDOS: PIRMADIENIŠKAI 9 v. r. iki 9 v. v. ANTRADIENIŠKAI 9 v. r. iki 5 v. v. ŠEŠTADIENIŠKAI 9 v. r. iki 12 v. d. — Trečiadienį uždaryta

LEO'S SINCLAIR SERVICE
LEONAS FRANKUS
Stabdžiai, Sankabos, Transmisijos, Tune-up ir Motorų Remontas
5759 So. Western Ave.
Kampus 58th Street
Telefonas — PROspect 8-9533

GELES
Vestuvės, banketams, laidotuviams ir kitokioms progoms
GUŽAUSKŲ
BEVERLY HILLS GELINČIA
2443 W. 63rd Street, Chicago, Illinois
Tel. PR 8-0833 — PR 8-0834

SKELBKITE "DRAUGĘ".

LAI DOTUVIŲ DIREKTORIAI
Lietuvių Laidotuvių Direktorių Asociacijos Nariai

STEP. C. LACK IR SŪNOS
(LACKAWICZ)
2424 W. 69th Street Tel. REpublic 7-1213
2314 W. 23rd Place Tel. VIRginia 7-6672

PETRAS BIELIONAS
4348 S. California Ave. Tel. LAfayette 3-3572

ANTANAS M. PHILLIPS
3307 S. Lithuania Ave. Tel. YARds 7-3401

POVILAS J. RIDIKAS
3354 S. Halsted Street Tel. YARds 7-1911

JURGIS F. RUDMIN
3319 S. Lithuania Ave. Tel. YARds 7-1138-1139

VASAITIS - BUTKUS
1446 S. 50th Ave., Cicero, Ill. Tel. OL 2-1003

dainos, rusų kalba) — slegia savo sunkumu ir lėtumu.

Daugelis scenų slenka letargiškai. Norėta iššaukti susižavėjamą fantaziją ir turtų perteklių, tačiau visa yra perdėta ir ištėsta. Ir žiūrovui tepalieka vien didelis susižavėjimas nuostabia Vanessos Redgrave vaidyba.

...Filmas žiūrėtinas tik suaugusiems.

1 KNYGŲ MILIJONUS OKUPACIJOJE PAZVELGUS
(Atkelta iš 5 pusl.)

Faktai štai kokie:
M. Požarskas, valstybinio spaudos komiteto pirmininko pavaduotojas, kultūrininkų kongrese pasigyrė, kad 1940-1968 metais

lietuvių rašytojų knygų esą jau išleista beveik 30 milijonų egzempliorių. O A. Jablonskis knygoje "Tarybų Lietuvos ekonomika ir jos ryšiai" rašo, kad nuo 1940 iki 1965 m. leidyklos Lietuvoje iš viso išleisdusios knygų 223,487,000. Pridėjus prie to skaičiaus per pastaruosius trejus (1966-1968) metus išleistų knygų 45 milijonus, iš viso išleistų knygų skaičius yra — 269 milijonai. Jei lietuvių autoriams teko tik 30 ml., tai reiškia, kad lietuvių minčiai teskiriama 11.2 proc. knygų leidyklos priemonių. O neužmirština, kad leidybos priemonės kietai savo rankose laiko valdžia. Ir tai maksivinė valdžia, tegu ir per vietininkus. (Elta).

HIGH RATES

4.75% PER ANNUM ON REGULAR SAVINGS CURRENT RATE

5.25% PER ANNUM ON INVESTMENT BONUS \$1,000 MIN.

BRIGHTON SAVINGS & LOAN ASSOCIATION
4070 Archer Avenue, Chicago, Illinois 60632 LA 3-8248

PETKUS
TĖVAS IR SŪNUS
MARQUETTE FUNERAL HOME

TRYS MODERNISKOS KOPLYČIOS

2533 West 71st Street Tel. 476 2345
1410 So. 50th Ave., Cicero Tel. TO 3-2108-09

AIKSTĖ AUTOMOBILIAMS STATYTI

SAINT CASIMIR MONUMENT CO
3914 West 111th Street
Daužiausias Paminklams Planų Parinkimas Visame Mieste.
Telef. — CEDarcrest 3-6335
vienas blokas nuo kapinių.

MAZEIKA & EVANS
FUNERAL HOME

THREE AIR-CONDITIONED CHAPELS

Parking Facilities

6845 SOUTH WESTERN AVE. REpublic 7-8600

E U D E I K I S
LAIDOTUVIŲ DIREKTORIAI
Dovydas P. Gaidas — Geraldas F. Daimid

TRYS MODERNISKOS KOPLYČIOS

4330-34 South California Avenue
Telefonai: LA 3-0440 ir LA 3-9852

4605-07 South Hermitage Avenue
Telefonas — YARds 7-1741-2

Paremkime lietuvišką spaudą

Lietuvybės išlaikymui išeivijoje ir kovoje su bedievišku komunizmu lietuviška spauda yra svarbiausia priemonė. Lietuviškos spaudos kelias išeivijoje yra labai sunkus ir nedėkingas. Leisti dienraštį platinti lietuviškas knygas yra vis sunkiau ir sunkiau. Todėl ir tą darbą turi įsijungti kiekvienas lietuvis, o tai galima padaryti ne tik rašant ir dienraštį, bet ir jį skaitant bei platinant; perkant knygas ir jas platinant; pinigine auka paremiant Lietuvių Spaudos Centrą — Draugą. (Taigi, kas palaiko rašytą lietuvišką žodį, tas yra tikras lietuviybės apaštalas.

Kasmet Darbo dienos proga, Draugas rengia tradicinę gegužinę - pikniką. Toji iškyla šiais metais įvyks rugpjūčio 31 d., sekmadienį, Bučo darže.

Iškylas tikslas yra: 1) Suburti Chicago ir apylinkės miestų ne tik Draugo skaitytojus, rėmėjus, bet ir visus lietuvius ir sudaryti sąlygas šeimyniškai palabendauti. 2) Ta proga sutelkti finansų Draugo ir lietuviškos knygos palaikymui bei platesniam paskleidimui.

Maloniai kviečiame Jus atvykti į metinę Draugo iškylą ir ta proga paremti lietuvišką spaudą savo auka. Draugo metinės šventės proga prašome skirti kad ir mažą auką lietuviškos spaudos reikalingam.

Mūsų partizaninė literatūra

(Atkelta iš 2 psl.)

gyvybę ir išskaldavo pačias gražiausias linijas. Karui atėjus, jis pasirinko partizano kelią, vedamas ne perdėto patriotizmo ar neapykantos priešiui, bet meilės laisvei, grožiui, žmogui. "Gėlės, popietės grožis; visos mūsų ištikimybės — viskas mus čia atvedė". Antanas jaunystės ir partizaninių kovų draugui Leonui. Jis tiki, net ir miško bunkeryje, net ir žiauriuose kovose išsaugoti savo sielos šviesias kibirkštis: "Mes jas išsaugosime. Vieną dieną mes jas išnešim saulės švieson, kaip deimantą delnuose". Tačiau kova, kulkų sukapotas miškas, griaua patį stipriausią žmogų ir jo šviesų veidą pridengia kieta, pilka, akmeninė kaukė "Kur kadaise buvo šilta oda, kraujas, mintis, jausmas — dabar pilkas akmuo, pilkas, kaip mūsų priešas". Šitai jaučia ir pats Antanas ir tada skausmo kupinu žodžiu apmasto septynerių kovos metų paliktus žiaurios antspaudus:

Šiemet visi mano drožiniai iš na primityvūs — lyg aš gimdyčiau puspročius vaikus. Atrodo, lyg mano rankos būtų praradusios — bent laikinai — tą švelnią jėgą, tą kantrumą, kurie įkvepia gyvybę medžiui... Miškas, žaidžios, piešas pripildė mano sąmonę savo tamsiomis linijomis.

Nusivylimu momentu, paskutinėmis kovoms išblėsus, taika ir laisvė Antanui atrodo amžinai neįmanomos:

Nei žodžio apie taiką! Tarkos nėra! — Ties garsai suklustoti! Ar tu drįsti tvirtinti, kad bet kokio galybės — įskaitant Dievą — bet kada galės ištrinti tą šnypštimą, kai paskutinių žodžių puto mašos su krauju draugo burnoje, ar kaukolės visatos liūdną po sunkių batų. Ties garsai aidės per amžius ir padarys taiką amžinai neįmanomą.

Karo paveikslas Antano minčių amžinai įsisuka, lieka neišildomas jokios šviesios ateities vizijos. Jis kankina nuolatinį klausimą: "Ar išdegės, kulkų sugraizytas medis kada bežaliuos?"

Penkis stulpus sustatęs Tardytojas taip pat kadaise nešiojęs savyje žmoniškumo kibirkštis. Jis mąstė ir rašė knygą apie tobulą ateities pasaulį, kuris, kaip skulptūra, bus sukurtas iš beformio molio ir atspindės pačias gražiausias linijas. Šviesios vizijos įgyvendinti jis negalėjo vienas; todėl ieškojo sąjungininkų ir tikėjo Naujojo Santvarkoj atradęs atramą. Šią intelektualo ir politinės sistemos sąjungą pats Tardytojas Antanui aiškina ir teisi-

na: Sąjunga su Naująja Santvarka buvo neišvengiama. Kita pasaulio dalį gaubė ruduo ir priblanda; kuprotos idėjos gimdė rachitiškus vaikus. Naujosios Santvarkos imperija liepsnojo vieninteliu siekti vertų tikslų — pakeisti pasaulį. Ir knygos autorius svajojo, kad jo genijus šokdins Naujosios Santvarkos ūkvedžius ir raštininkus, kaip marionetes.

Antanas, puikiai suprantas visą gerų norų intelektualo ir žiaurios politinės sistemos sąjungos tragediją, taikliai Tardytojui atsako: "Jis patsai pavirto marionete ir šoko, sistemos vadams liepiant. Dabar jo veidas tėra griauvėsiai; jis sudegė ir subyrėjo savo kietuose šarvuose, kaip sausas eršketių krūmas". Vieną akimirka atrodo, kad Tardytojas pajęs numesti sąjungos varžtus ir atgaus bent dalį prarasto žmoniškumo. Tačiau sistema svyravimų netoleruoja; posūkis atgal į žmoniškumą neįmanomas. Tas, kuris pasiduoda sistemai, pergryvenęs akimirkos svyravimus, pasiekia dar vieną pakopą, ant kurios asmeninis rūpestis ir žmoniškumo principai nebegalioja. Deputatas Tardytojui tai aiškina: "Ir jei Jūs kada praeisite pro tą kryžkelę ir

pasieksit naująją pakopą, taip pat kaip aš suprasit, kad kraujo auksa bus sistemai reikalinga, kol išliks bent vienas valdiny. Sustabdysit ją reikščių atkelti vartus chaosui ir mūsų pačių pražūčiai". Deputato ciniška pranašystė išsipildo veikalo atomazgoje. Tardytojas paklūsta sistemos kraštutiniam reikalavimams ir partizanams skelbia kovą. Tada Antanas, antrame veiksmo svyravęs ir abejojęs, ir jo draugas Jonas Tardytoją nušauna ir patys žuva. Įvykiai, lyg išaugę didesni nei pats žmogus, nesustabdomai rieda sava linkme, savo akla jėga skaudžiai kerta žmogui.

Landsbergio drama, ypač jos angliškas tekstas, susilaukė nemažai kritikos. Autorius buvo kaltinamas partizanų išjuokimu, jų aukos nuvertinimu. Ši nuomonė teisinga ta prasme, kad Landsbergis iš tikrųjų mums duoda tamsų, ne herojinį partizanų kovų vaizdą ir bent dalinai parodo kovos neigiamą įtaką žmogui. Čia ir ten randame frazių, kurios, atrodo, neigia tolimesnės kovos prasmę: "Jei visa ši civilizacija tėra skęstantis miestas, ar Jūsų kova nėra tik beprasmiškas mostas?"

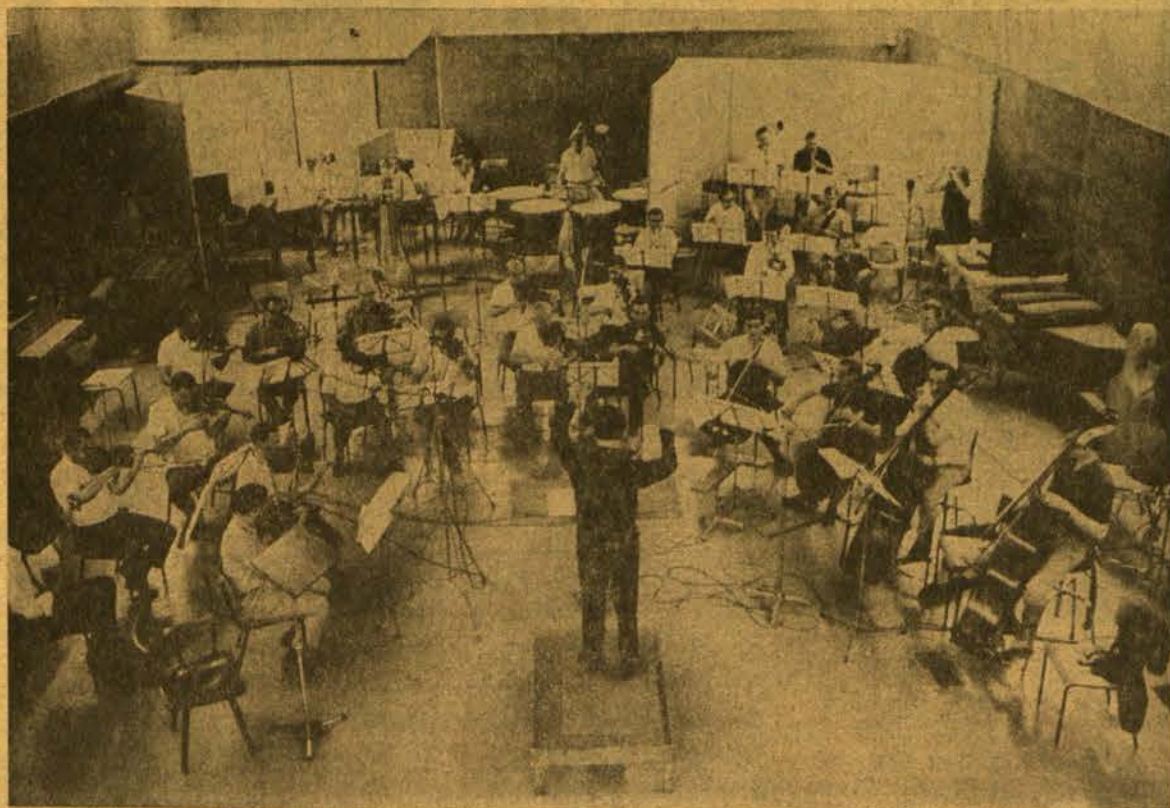
klausia dramos Pasakotojas. Tačiau Landsbergio vietomis pesimistinė nuotaika jokių būdu nereiškia, kad autorius nemato partizanų rezistencijos būtinumo ar joje neranda idealistinių kibirkščių. Atvirkščiai, miškas, ir tuo būdu pasipriešinimo kova, iki pat veikalo pabaigos išlieka dvilypiu simboliu: jis yra žiaurus ir žmogų griaujančias, bet taip pat ir žaliuojantis, šviesus, gaivinančią rasą, jaunystę dvelkiantis. Dviejų personažų, Genės ir devynmečio berniuko, mintyse iki pat pabaigos išlieka kilnus, žiūrovus stipriai veikiantis, meilėje gimęs ir meilėje subrendęs, partizaninės kovos idealas. Jis kontrastu stoja Antano tragiką jaučiančiai sielai ir su ja sumezga didelės įtampos dialogą, kartais aiškiai, kartais girtai eilučių paslėptą dialektiką. "Kas tu man esi?", Genė klausia Antano. "Ištark, kas mes esame vienas kitam... Pasakyk man". Genės ir Antano ryšį ženklina žodis, sąjungos ir santuokos žodis, dramoje lieka neištartas. Vestuvės amžinai neįmanomos žemėje. Čia Genės tyras idealizmas lieka viltimi, svajone, tikėjimu, prisiminimu, pastanga, jaunatviška praeitimi, į kurią neįmanoma sugrįžti veiksmo, kolektyvioj akcijoje, istorijoje dalyvaujančiam žmogui. "Mes visi turim savo vaiduoklius", teigia Antanas, "visi, kurie dalyvaujam savo laikmetį vėlinių ar angelų pusej". Šiame sakinyje atsiskleidžia Penkių stulpų metafizinė perspektyva, autoriaus pajautimas, kad kiekvienas egzistencijon įterptas žmogus nešioja de-

me. Saugumas ir tikėjimas savo tvirtumu, kuris stipriai antspaudavo Jankaus Daugvydą, Antanui yra svetimas. Jis nenustoja mylėjęs savo idealo, tačiau visu sąmoningumu išgyvena idealizmo ribotumą ir žino, kad ginklas idealisto rankose visada lieka prieštaravimu, nesusipratimu. Tai mums primena veikalo pabaigoje Genės žodžiai: "Koks gražus mano sužadėtinis, tarsi elnias, mungas amžinam šuolį".

Landsbergio partizanas atpirkimo kelio neranda; košmaro aki-vaizdoje išsičiči maža, pilno išsi-gebėjimo nesimato. Kovos veiksmo galia įveikti blogį lieka ribota. Tačiau, iš kitos pusės, Landsbergis teigia, kad žmogus turi pažinimo ir žinojimo galią, sąžinę, kuri jį įgalina blogį viršyti pažinimo ir emocijos plotnėje. Tai išreiškia šie Pasakotojo žodžiai žiūrovui:

Klausykites berniuko žingsnių, kursa, kiekviename šimtmetyje žengia į savo aukso vietą, spausdamas gėlių puokštę prie savo širdies. Klausykites sudegintų kūdikų pelenų; klausykites ledynuose pala dotų motinų; klausykites jaunųjų tylos sutuoktyninius pataluos. Klausykites ir nepamirškite, niekad nepamirškite.

— Ir aukščiausias pagundų laipsnis nepateisina mažiausio nuodėmės laipsnio. — N. Willis

Irašant juoston Dariaus Lapinsko "Les Sept Solitudes" (žodžiai O. V. Milašiaus), pats kompozitorius dirgoja Stuttgarto simfoniniam orkestrui Vokietijoje.

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis

Šaulys (iš Žodiako ženklų ciklo)

KRONIKA

• Deil. Adomo Galdiko prieškarinių metų kūrybos paroda su-ruošta M.K.Čiurlionio dailės muziejuje Kaune. Išstatyti jo piešti peizažai, natūrmortai, portretai ir kiti kūrinių.

• Da' Ant. Petri'oio kūrinių paroda, rengta Clevelande Lietuvių Bendruomenės abiejų apylinkių valdybų, praėjo, laimėdama didelį pasisekimą. Paroda vyko Čiurlionio namuose tik dvi dienas, bet buvo klevelandiečių gausiai lankoma.

Parodoje buvo išstatyta 42 kūrinių, iš kurių nupirka net 37. Tai rekordinis dailės kūrinių įsigijimas, žvelgiant į visas praėjusius buvusias parodas Clevelande.

• Apie Biržų kraštą monografiją rašo J. Vilminis, Druseikių mokyklos mokytojas. Tai bus Biržų krašto penkių šimtų metų istorija ir žmonių gyvenimo aprašymas. Kraštotyrtininkas sukau-pė daug naudingos medžiagos, rinkdamas ją iš žmonių atsiminimų, bibliotekų, archyvų, spaudos, tyrinėdamas senus Radvilų rankraščius ir kt. Knyga palies Biržų krašto senovę, gyvenvietes, asmenis, įstaigas, mokyklas. Rankraštis apima jau 3600 puslapių.

Rytdienos pasaulio problemos

Naują dalykinę katalikų enciklopediją sudaro serija veikalų Concilium vardu. Tuo primenama, kad tai po Vatikano II suvažiavimo naujoje dvasioje pagrindinių gyvenimo klausimų svarstymas. Neseniai šiemet šioje serijoje jau pasirodė 45 tomas, pavadintas "Dilemmas of Tomorrow's World" (išleido Paulist Press, New York, 1969 m., 174 psl., 4.50 dol.). Šio tomo redaktoriai yra šveicarai, Bonnos universitete dėstąs dr. Fr. Beckle ir Nijmegeno universitete profesoriaująs olandas Th. Beemer.

Šiame tome gvildenamos įvairios moderniojo gyvenimo problemos, su kuriomis turi susidurti įvairių profesijų žmonės. Strasburgo universiteto prof. J.M. Aubert svarsto įvairių profesijų vaidmenį visuomenėje; Šveicarijos Friburgo universiteto prof. N. Luyten nagrinėja katalikų universitetų tarnybą ateities visuomenei, išryškindamas didelę šios rūšies mokslo židinių svarbą žmoniškumo ugdyme naujoje kartoje; socialinių ir politinių mokslų specialistas H. Linnebank išryškina reikala darbininkus įtraukti į įmonių administravimą, o socialinės etikos profesorius Frankfurte H. Wallraff tą pačią temą pagilina, svarstydamas darbininkijos dalyvavimą įmonių vedimo sprendimuose; Eindhoveno kolegijos, Olandijoje, prof. F. Tellegen žvelgia į krikščionybės dėsnius technologijai besivystant; Hamburgo universiteto neurologinės klinikos gydytojas dr. R. Kautzky gilinasi į etines problemas moderniojoje medicinoje (kada gydytojas gali nepapalauti gyvybės beviltingai vegetuojančiame miršančiame, kada galima išimti gyvybinius organus persodinimui į kitą žmogų); Bois-le-Duc miesto Olandijoje, apeliacinio teismo pirm. W. Ariens svarsto mūsų laikų teisėjų moralines proble-

mas; Bilbao universiteto prof. ispanas J. M. Solozabal gilinasi į etines valdininkų ir kitų tarnautojų savybes.

Minėtasis prof. Beemer iškelia naujas kryptis ir naujus aiškinimus moralinėje teologijoje. Pagaliau Conciliumo generalinis sekretoriatas duoda savo pareiškimą apie moralines problemas, susijusias su maštais universitetuose. Stengiamasi iškelti ir tai, kurios reformos yra reikalingos aukštesiose mokyklose.

Iš tų temų aktualumo ir iš sutelktų mokslininkų įvairumo galima padaryti išvadą, kad modernus intelektualas turėtų daugiau dėmesio kreipti į šios rūšies Conciliumo serijos leidinius.

J. Pr.

Jungtinės jėgos dvasios kultūros srity

Ryšų bendradarbiavimo pavvydį religinės kultūros srityje turime pasirodyti leidinio — "Good News for Modern Man". Tai naujaja, dabar vartojama, anglų kalba išleistas Naujojo Testamento tekstas. Jį išleido JA V Sv. Rašto draugija New Yorke. Tai jau antroji laida. Pirmos laidos išėjo ketvirtis milijono egzempliorių. Ši laida tuo idomi, kad ją išleido protestantų biblinė draugija, bet ją peržiūrėjo katalikų mokslininkai ir Bostono arkivyskupas Cushing davė savo aprobatą. Vertimą yra atlikęs buvęs baptistų misionierius Brazilijoje dr. R. G. Bratcher, pagrinde naudodamasis graikų tekstu.

Leidinyje iliustruotas šveicarų dailininkės Annie Vallotton. Pajūmėtina, kad minėtos Sv. Rašto draugijos — American Biblical Society — taryboje katalikus atstovauja Hartford arkivyskupas J. F. Whealon su kun. J. Hartman, kuris yra Katalikų Sv. Rašto draugijos Amerikoje egzektvyvo direktorius. Minėtoji American Bible Society, protestantų įstaiga, savo garbės nariu išrinko jėzuitą kun. W. M. Abbott, kuris vadovauja Vatikano įstaigai Sv. Rašto darbams ir kuris neseniai buvo išrinktas generaliniu Katalikų Sv. Rašto apaštalinio federacijos sekretoriumi.

Tas bendru protestantų ir katalikų susitarimu išleistas Naujas Testamentas, pavadinimu — "Good News for Modern Man" turi 600 psl. ir kainuoja 35 centus. Gaunama adresu: American Bible Society, 1865 Broadway, New York, N.Y. 10023.

Šiuo jungtiniu darbu verta susidomėti. J. Pr.

• Dailininkas Zenonas Paulauskas atšventė 50 m. savo gyvenimo sukaktį. Jo repertuare yra apie 300 kūrinių. Šis operos dainininkas yra vykusiai sukūręs kai kurias svarbias operos partijas.

plokštelėje plauks atitinkamoje Dariaus Lapinsko muzikos fone. Ši, sakykime, pasakinė muzika pasirinktos pasakoms specialiai buvo kompozitoriaus šiam reikalui parašyta ir taipgi Stuttgarto simfoninio orkestro įgkota.

Prisimenant ankstesnius Lapinsko, Stempužienės ir Baro štu-gartinius vizitus ir jų puikų rezultatą — dvi aukšto lygio plokštelės, reikia tikėtis, kad ir šios išvykos rezultatas bus žymus įnašas į mūsų šios rūšies kultūrinį lobį.

Šia proga tačiau tenka ir susimastyti. Rodos, turime čia ir visokių piniginių fondus, ir įvairias kultūrinės institucijas, tačiau, kai reikia platesnio užmojo, kai reikia realizuoti ką nors labiau išliekančio, naujo ir kūrybingo, sienu vis pralaužiama tik privačios iniciatyvos, tik vieno ar kelių žmonių pečiai. O būtų galima ir dažniau plačiau užsimoti, jei panašiais dalykais neatkūštinai rūpintųsi visa dar gyva lietuviškoji visuomenė ir jai atstovaujančios kilnių tikslų institucijos.

Kompozitorius Darius Lapinskas ir solistė Aldona Stempužienė pirmą kartą klausosi studijoje savo kūrinių, tik ką su Stuttgarto simfoniniu orkestru įgrotų juoston. Nuotr. Hugo Jehle

LAPINSKAS, STEMPUŽIENĖ IR BARAUSKAS SU STUTTGARTO SIMFONINIŲ ORKESTRU

Vėl trys lietuvių menininkų plokštelės su Stuttgarto simfoniniu orkestru. Šios vasaros liepos mėnesį, Europon nuvykus kompozitoriui Dariaui Lapinskiui ir solistei Aldonai Stempužienei, Stuttgarte juoston buvo įrašytos net trys lietuviškosios kūrybos ir pasaulinių arijų plokštelės.

Aldonos Stempužienės plokštelėje įdainuota šių operų puikiosios arijos: Carmen, Trubadūro, Don Carlo, Orfeo, Sevilijos Kirpėjo, Samsono ir Dalilos, Giocondos.

Vien tik Dariaus Lapinsko muzikos plokštelėje girdėsime Aldonai Stempužienei, dainuojančiai "Les Sept Solitudes" (Oskaro V. Milašiaus žodžiai) ir lietuvių liaudies dainų spalvomis Lapinsko sukurtas "Ainių dainas".

Trečioji plokštelė skirta aktorui Leonui Barauskui. Joje aktorius skaitys Juliaus Kaupo "Arlekimo meilę", vieną žemaitišką pasaką ir dvi lietuvių liaudies pasakas: "Pamotė" ir "Boba ir vilkas". Visų šių pasakų sekimas